GULIELMI TEM-
PELLI PHILOSOPHI
CANTABRIGIENSIS
EPISTOLA
DE DIALECTICA P. RAMI,
ad
*IOAN. PISCATOREM ARGEN-
tinenſ. unà cum Joan. Piſcatoris ad
illam epiſt. reſponſione.*



LONDINI,
Excudebat H. Middletonus,
pro Ioh. Harriſono, & Geor. Biſhop.
M. D. LXXXIIII.

ORNATISSIMO VIRO JOANNI PISCATORI ARGENTINENSI GULIELMUS *Tempellus S. D.*

ANIMADVERSIONES tuæ in P. Rami Dialecticam (ornatiſſime Piſcator) tantum apud nos & tam illuſtre nomen conſecutæ ſunt, ut qui Piſcatorem neſcierit, nihil in Dialecticis exquiſitum ſcire videatur. Ego certé pro eo quo Logicæ diſciplinæ veritatem amore complector, tantum tibi tribuo, quantum excellentiſſimo philoſopho tribuere debemus. Nam quæ due res ad ſummam laudem poſſunt valere plurimúm, eæ profectó in te elucent ambæ: libertas judicii, & ingenii magnitudo. Illa fecit ut te ab eorum hominum erroribus vindicares, qui nihil ſolent ad illuſtrandas diſciplinas præter jejunam ſubtilitatem & Ariſtotelis nomen afferre: hæc ita nos afficit ut certé admiremur, & præclari deinceps aliquid cupidiſſimé expectemus. Quód ſi P. Ramus reviviſceret, & tuam in expoliendis dialecticis excellentem cupiditatem intueretur: equidem gratularetur ipſe ſibi, & Joanni Piſcatori ſeſe permultum debere fateretur, quód ad ſuum ſtudium limandæ veritatis dialecticæ, induſtria Piſcatoris acceſſiſſet. Neque veró tibi verendum erat, ne erroris animaduerſio minús ei jucunda accideret. Fuit ille vir, ſi quis alius, in ſtudium diſceptandæ veritatis, & erroris profligandi tantoperé incitatus, ut ſi quid ali-

quando accuratius occurriſſet, ſive id ipſe inveniſſet, ſive ab alio vel infimo accepiſſet, vehementiùs lætaretur. Atque hoc planè Rameum eſt, & pati ſe de errore admoneri, & lætari ſi ab aliquo corrigatur. Dum igitur te ad Rami dialecticam perpoliendam & erroribus liberandam retuliſti, feciſti profectò illud quod Petrus Ramus factum voluit, & ii etiam facere debent, qui Rameæ diſciplinæ inſtituta ſequuntur, id eſt, ſtudium excolendæ veritatis profitentur. Quanquam hercle, utcunque fueris in animadverſionibus illis cum ſumma laude verſatus: tamen neſcio quo modo non illæ mihi ita ſatisfaciunt, quin putem poſſe à Joanne Piſcatore eruditiſſimo homine exquiſitius aliquid perfectiúſque proferri. Ac proinde ſcribere ad te non alienum videbatur, & vehementer rogare, ut qua luce ingenii omnia ferè aſſequeris, eâdē in logicis Rami pauló accuratiús diſceptandis utare. Atque ut id eò alacrius ſuſcipias, exponam quid mihi in animadverſionibus tuis non tantoperè probetur. Quod eò libentiús facio, cùm propter alios qui id à me contenderunt, tum propter P. Baronem Gallum, non modò perfectum in theologia magiſtrum, ſed hominem etiam cæterarum artium laude excellentem, qui mihi ad iſtud ſuſcipiendum author acceſſit. Cui quidem id olim contigit quod jam tibi. Nam cúm relictis elegantiis Peripateticæ familiæ, ad Rameæ inſtitutionis diſciplinam acceſſiſſet, & jam P. Ramo propter ſimilitudinem ſtudiorum ac ejuſdem gentis cognationem familiariter uteretur: incidit ille quidem in eas ferè difficultates, quibus tu Rami dialecticam irretitam eſſe diſſeris. Mihi de nonnullis in mentem ſubinde venit dubitare: ſed tamen ipſe me ſuſtineo; ne, quod propter infirmitatem judicii non aſſequor, id propter temeritatem condemnaſſe videar. Quid ergo? Quod in Ramo non auſim, id in Piſcatore audebo? Condemnare animadverſiones tuas non audeo: immò probo & laudo: ſed ita tamen, ut earum pleriſque non valde aſſentiar. Scripſi igitur ad te, ut illud tuum divinum acumen diligentiſſimè in omnem partem excites: ut mihi homini adoleſcenti & in literarum ſtudiis vix mediocriter verſato aliquid impertias diſciplinæ tuæ. Quod facillimè conſequere,

ſi,

ſi,quę á me pro Ramo leviſſimé diſſeruntur,in iis erraviſſe me docueris. Nam ea medius-fidius inſtituti mei ſumma ratio eſt, non ut te refellam; ſed ut á te in iis quæ neſciam, erudiri poſſim. Age igitur: & quid mihi in animadverſionibus tuis minús probetur, attende. Non placet tibi Ra- 1.
mea artis logicæ definitio. Quid ita? Quia & vox illa *bene* redundat, & diſſerendi verbo non omnis logicæ doctrinæ vis comprehenditur. Redundãtiam eſſe vis, quoniam idem tibi expreſſum videtur, quod artis vocabulo continetur. Veréne iſtud á te dicatur, videamus. Artis integra natura, præceptis & præceptorum methodo conſumitur. Nam ſi arti præcepta perpetuæ veritatis, homogenea, partibus reciproca, & ad elegantem ordinis formam revocata, cõceſſeris: nihil á te ad ſuam ipſius conſtituendam eſſentiam requiret amplius. Atqui veró quod arti tanquam ſummũ bonum proponitur, id nullam partem é materia formáque conſtitutæ artis aſſumit. Quid enim? ecquid finẽ conſtructi ędificii, materia ejuſdem ac forma, aliqua ex parte cõtineri dicemus? Tu cúm fini nomen externæ cauſſæ affingis, cúmque extra effectum conſiſtere, non autem effecto incluſum eſſe diſſeris: non vis hercle aliquam finis partem materia rei compoſitæ formáq; comprehendi. Sed quamlibet artem habitum eſſe dices bene agendi. Quid tum? Illa εὐπραξία, quæ finis eſt cujuſvis diſciplinę, nulla ex parte, materia aut forma artis continetur. Quod veró de arte generatim dicitur, id ex lege καθόλου πρῶτον ſpeciatim in dialectica explicatur. Artis finis, eſt bene agere: dialecticæ veró, bene diſſerere. Quæ ergo (inquies) vocabulo *Bene* ſubjecta vis erit? Equidem illius actionis, quæ totius artis viribus efficitur, perfectionem notabit. Perfectio autem huius actionis, nónne ab arte profecta eſt? Quis negat? non tamen in ipſa arte incluſam eſſe concedo: niſi fortaſſe quicquid ab efficiente in effectum transfunditur, id efficiente comprehendi fatendum ſit. Neq; interim ἄλογον eſt, ut eádem actio, & effecti & finis rationem obtineat. Verúm tu iſta videris ornatiſſime Piſcator: ego ſatis aſſecutꝰ ſum, ſi te iſta quaſi velitatione, quæ ipſi mihi non tantoperé probatur, ad illuſtriorem quandam explicationẽ provo-

2. caverim. Agedum: Vox illa *diſſerendi* non arridet. Tropum eſſe non inficior. Sed ita illuſtris tropus eſt, ita in diſertiſſimis authoribus frequens, pené ut vox illa non tropo modificata, ſed à natura ad eam ſignificationem facta videatur. Quid tropo illo declaretur, nemini obſcurum eſſe poteſt. Omnem profectó dialecticæ vim comprehendit: ſive rei inveniendæ conſilium ſpectes, ſive diſpoſitionis alicujus in enunciato & ſyllogiſmo & methodo rationem conſideres: adeó ut tropi hujus rejiciendi juſta cauſſa ſubeſſe non poſſit. Sed tua hujus definitionis correctio quæ-nam eſt? Ais, dialecticam meliús definiri artem docendi. Non valde repugnarem, niſi *docere* nihil aliud tibi eſſet, quám enunciato quæſtionem declarare, vel ſyllogiſmo eandem demonſtrare. Ex quo fit ut allata abs te definitio, καθόλυ πρῶτον non ſit. Nã qui dialecticam ſic definit, is rem generalẽ per duas in re generali comprehenſas particulas interpretatur. Dialecticæ definitio, ad omnes dialecticæ partes communiter attinebit. At ubi in tua definitione, argumenti inventio? ubi methodi diſciplina? utraq; certé excluſa eſt; cúm tibi docendi ratio; enunciati & ſyllogiſmi uſu tota vertatur.
3. Non minús mihi tua illa de materia & forma dialecticæ, aliena videtur explicatio. Materia (inquis) dialecticæ argumenta ſunt. Quód ſi materiam quæ ad logicæ artis ſtructuram requiritur, intelligis, (ut certé intelligis) dabis veniam ſi á te diſſenſerim. Nam in conſtituenda dialectici artificii fabrica, ipſa præcepta materiæ rationem obtinent. Quod ex artis definitione perſpicitur. Sed quæ forma dialecticæ? argumentorum (inquis) cum quæſtione diſpoſitio. Non placet hercle. Artis enim forma, toti arti convenire debet. Hanc veró quam affers, nec capere inventio, nec ſuſtinere enunciatum, nec methodus ferre poteſt: immó veró nec doctrina ſyllogiſmi. Ubi ergo argumentorum cum quæſtione diſpoſitio conſiſtet? Cujus rei forma erit? certé operis illius, quod ſyllogiſmi præceptis contexitur. Nam in eo ad vim conſequentiæ deducendam quæſtio cum argumento perartificioſé diſponitur. *Argumenti* definitio ſatis
4. tibi accurata videretur, niſi arguendi vocabulum diſpliceret. Uſurpatur, ſi placet, καταχρηστικῶς, (in quo tamen non valde

valde tibi aſſentior.) Quid tum? Nullum certé ex omnibus vocabulis aptius huic loco, nullum elegantius occurrit. Nunquam ego *declaramentum* illud tuum, vel *documentum*, cum verbo *arguendi* ulla ex parte conferendum putabo. Hîc de duplici uſu argumenti ſic diſputas, tanquam P. Ramum plané fugiſſet: aisque, ab eo declarationis & argumentationis diſtinctionem minimé explicatam eſſe. Etenim in comparatorum animadverſionibus iſtam P. Ramo inſcitiam attribuis. Quid dicam? Nulla mihi ingenio Piſcatoris indignior animadverſio viſa eſt. Quorſum illa P. Rami de axiomate inſtituta præcepta? Quorſum tot locis & tam ſolicité contendit, alia enunciati judicio explicari, alia diſceptari ſyllogiſtico? Quorſum de ſophiſtarum vanitate conqueritur, quód omnem logici judicii uſum ad ſyllogiſmi ſubtilitatem tranſtulerint & alligarint? Ecce Piſcator á Piſcatore refellitur. Arguere (inquis) Ramo ſignificat non ſolúm veritatem alicujus affirmationis aut negationis probare ſeu demonſtrare, qui vulgaris hujus verbi uſus eſt: verumetiam rei cujuſpiam naturam declarare ſeu explicare abſque ullo ſyllogiſmo. Fateris igitur, duplicem argumenti uſum, alium in declaratione, in demonſtratione alium, fuiſſe P. Ramo cognitum ſatis & exploratum. Ut veró tuam de argumenti bipartito uſu ſententiam magis illuſtres, rem univerſam á capite repetitam, & tuis præceptis comprehenſã, velut ob oculos proponis. Hoc nẽpe modo:

Dialectica eſt ars docendi.

Quod ad docendum proponitur, vocatur quæſtio.

Quod ad docendum adhibetur, vocari poteſt documentum.

Documentum eſt duplex: declaramentum aut argumentum.

Declaramentum, eſt documentum, quod adhibetur ad explicandum quæſtionem ſimplicem.

Argumentum, eſt documentum, quod adhibetur ad explicandum quæſtionem conjunctam.

De logicæ artis definitione jam diximus. De ſubjecto dialecticæ lautius quiddam & ſplendidius requiro. Nam ſi explicatio ſubjecti informanda fuit, equidem ejuſmodi ſubje-

ctum notari debuit quod generale eſt & totius artis commune. At quæſtio, nō eſt inventionis, non ſemper axiomatici judicii, non methodi ſubjectum. Ubi igitur hîc καθόλου πρῶτον? Deinde præceptum quæſtionis, utpote quæ ex argumentorum conjunctorū ambiguitate oriatur, in arte dialectici judicii exponendum fuit. Quod quia alibi fuit, id
6. καθ' αὑτὸ non eſt. Perge veró. Documentum eſt duplex, declaramentum aut argumentū. Non probas mihi iſta quæ dicis. An una eademq́; res, pro duplici uſu duplex ſtatuetur? idem equus arationi ſcilicet & vecturæ deſervire poteſt: ideóne in duo genera diſtrahetur? An Sequana Pariſienſis propter multiplicem uſum multiplex erit? ſed mittatur partitio: & partitionis membra ſeparatim perſequere. Primó definiatur quid ſit declaramentum. Peracta res eſt. Tum in partes tribuatur. Quomodo igitur declaramentū partiris? Haud dubié in cauſſas, effecta, ſubjecta, adjuncta, diſſentanea, comparata, & reliqua é primis iſtis derivata. Bene eſt. Poſtquam omnes declaraméti ſpecies ſingillatim explicaveris, argumenti tractationem aggredere. Definiatur conſimiliter: deinde in membra dividatur. Sed in quæ obſecro? an in illa ipſa in quę declaramentum diſtinguitur? At rem tranſactam repetis, & diſſidentibus generibus eaſdem ſpecies affingendo, diſtributionis legem violas. Quód ſi alias argumenti partes conſtituis, quám quæ declaraméto tributæ jam ſunt, veras argumenti ſpecies prætermittis. Vides quid ego in tua illa logicę artis inchoata delineatione deſiderem. Tu veró ad elegantioré deinceps animad-
7. verſioné meditare. Quin etiam illud attende, recténe argumenta per ſe conſiderari dicantur. Reclamas. Cur tandé? quia argumentū (inquis) ſine eo quod arguitur, eſſe aut intelligi non poteſt. Quid Ramus velit, non aſſequeris. Rationes ſolæ & per ſe conſideratæ hîc dicuntur, quæ non in unam ſententiam conjunctę, ſed liberę ab axiomatica diſpoſitione ſpectantur: adeó ut etiamſi mutua relatione cōtineantur, poſſint tamen abſoluté & per ſe, id eſt, enunci-
8. ato non diſpoſitę conſiderari. Non minús in prima argumenti partitione reprehendenda erraviſti. Argumentum artificiale aut inartificiale á Ramo efficitur. Hîc propter
membri

membri poſterioris falſitaté, diſtributionis elenchum eſſe vis. Atqui veró Rami ſententiam non ſatis acuté interpretaris. Non enim teſtimonium ideo inartificiale dicitur, quia nulla ars illius inveniendi traditur (quorſum enim id à Ramo diceretur, cúm excogitandi teſtimonii rationem pręcepto comprehenderit?) ſed quia arguendi vim ab artificialibus aſſumit. In Ramea cauſſarum tractatione non pauca corrigis. Ad perficiendam cauſſę definitionem verbum 9.
Fit adjungendű eſſe putas. quaſi particula illa (nempe *Eſt*) non cujuſlibet cauſſę in effecto cőſtituendo vim ſatis enucleaté complecteretur. Nam quód novam cauſſæ partitionem effinxeris, & in ea finem materiæ formæque præpoſueris: vide ne dum partitionis elegantiam conſecteris, á lege methodi deſciviſſe videare. Nam ſi rei effectę finis extiterit, neceſſe eſt prçceſſiſſe materiam & formam: at ſi materia fuerit, non ideo ſequitur finem eſſe. Nec ſi in re componenda de fine primúm cogitetur, idcirco cęteris cauſſis naturâ prior dicetur. Efficientis prima diſtinctio, quibuſdã à te partibus amplificata eſt. Ego partitionem illam, ſi defuerit, non valde deſiderem: ſi adfuerit, non magnopere recuſem. Fuit illa quidem P. Ramo comperta: ſed illius judicio non tantoperé neceſſaria videbatur. Breviſſimé admonere, ſatis erat: præſertim cúm illorum contrariorum ea ratio ſit, ut alterum ex altero ſtatim eluceſcat. At veró cúm tuam in formæ partitione diligentiam attendo, venit mihi in mentem Horatianum illud: *Aliquando bonus dormitat Homerus*. Quid enim? Qualem nobis formæ diſtributionem exhibes? Logica forma, eſt entium & non entium communis. Tu in forma partienda duas particularis Entis ſpecies proponis: Formam ſcilicet rei phyſicę ſeu naturalis, & externam corporis figuram, ſive id natura ſive artificio conſtet. In quo omnes illę de artis materia formaque leges violantur. De finis diſtributione quid loquar? Quod Ramus judicio quodam ſeponendum é dialecticis putavit, id tu denuó reponis. De partitionum veritate non pugnabo: de neceſſitate adduci non poſſum ut aſſentiar: præſertim cúm una eademque de fine pręceptio ad quemvis finem cognoſcendum

10. (margin numbers: see lines above)

14. & intelligendum commodiſſimé poſſit ſatisfacere. Quod veró ad parem rei explicandæ & illuſtrandæ facultatem attinet, quam in ſubjecto & adjuncto eſſe vis, in eo mihi non perſuadebis, niſi aliqua ad authoritatẽ tuam ratio acceſſerit. Illud certé auſim dicere; quod abs te effertur, id κατὰ παντὸς non eſſe. Nam virtutis utilitas magis é ſubjecto, in quo exercetur, quám ab adjuncti laude illuſtratur.

15. Eſt etiam in conſequenti animadverſione, quod non valdè approbem. Duas illas particulas (*omni & ſemper*) in proprii definitione redundare diſſeris: quia propriũ eſt quod ſoli convenit. Primó aliquod de qualitate præceptum in adjunctorum loco, ſubtili & accurata definitione comprehendere, id nunquam P. Ramo, logicæ diſciplinæ leges ſequenti, propoſitum aliquando aut eſt, aut eſſe potuit. Nã qualitas, ſpecialis adjuncti rationem notat. Ac proinde Ramus de qualitate non ſic præcepit, tanquam eſſet argumenti inveniendi viam traditurus; ſed ad illuſtrationem præcepti illius quod adjuncti definitione comprehenditur, ut alia quædam adjuncta, ſic qualitates recenſuit & adhibuit: in quarum proferendo exemplo communem loquendi conſuetudinem ſequutus eſt. Deinde utcunq; iſta á Ramo dicantur, certé animadverſionis tuę ratio mihi non facit ſatis. Propria qualitas (inquis) eſt, quæ ſoli ſubjecto convenit. At iſtud non eſt καθόλου πρῶτον. Anima vitæ, ſenſus, rationis particeps, ſoli homini convenit: anima tamen non eſt propria hominis qualitas. Ulmus ſoli terrę actis radicib. innaſcitur: ulmum tamen in propriis terræ qualitatibus minimé opinor numeraveris. Verũ reliqua perſequamur.

16. Diſparatorum in liberalitate & avaritia exemplum reprehendis. Adverſantur (inquis) non diſparantur. Affirmationis argumentum expecto. Quanquam quid expectẽ, cúm hoc ipſum á te de contrariis agente iterum refellatur? Mihi liberalitas & illiberalitas aduerſa ſunt: ſpecies veró illiberalitatis in avaritia, eſt liberalitati diſparatum, cúm non

17. é regione eidem adverſetur. Neq; veró é prima Tuſculana ad contradicentia illuſtranda exemplũ illud non ſatis conſentaneum videri debet. Fatetur tandem Atticus, mortuos miſeros non eſſe. Quo argumento hanc confeſſionẽ ab

Attico

Attico expreſſit Marcus? An non argumento contradictionis? Sane veró. Nam quum primúm, admonitus á Marco, ſe contradicentia locutũ eſſe animadvertit: fateor (inquit) quoniam extorſiſti, qui omnino non eſſent, eos ne miſeros quidẽ eſſe. At ſi quis ita diſſerat, mortui non ſunt, ideóq; ne miſeri quidem, eum á ſubjecto diſſerere contendes. Sit ita. Quid? An idcirco Marcus contradictionis argumento illã Attico confeſſionem non extorſit? Mortui ſunt, mortui non ſunt, contradicentia eſſe concedes. At quorſum iſta contradictio explicatur? Equidem aut nullo conſilio, aut idcirco ut iſtam de qua loquor confeſſioné ab Attico Marcus eliceret. Non abſimilis in priuantib. reprehenſio eſt. 18.
Exemplum iſtud (*Semper eris pauper, ſi pauper es*, &c.) é Martiale productum, abjudicandum & tollendum eſſe cenſes: quoniam hujus argumenti conſecutio (ut ais) non é natura privantium, ſed proprii, dependet: nam ſublata nota proprii, conſecutio non valet. At (inquã) Pauper & Dives privantia ſunt: utrúm veró recté conſequatur, id ille viderit, qui argumentum é privantibus ad quæſtionis demonſtrationem petit. Sed quid eſt cur argumentum á proprio eſſe putes? Particula (*ſolus*) ſi per ſe ſpectetur, propriam ſemper qualitatem non deſignat: deſignet tamen ſi libet: an ideo á Martiale in illo diſticho, adjuncti argumentum adhibetur? Si dixeris; dicas etiam neceſſe eſt, argumentum illud (SOLOS DIVITES) eſſe vel pauperibus vel opibus adjunctum. Sed ut pauper & dives, ſic vita & mors, tacere & loqui, in privantibus numeranda ſunt. At parium (inquis) collatione tractantur. Quid tum? Quaſi in iſtiuſmodi exemplis, non duplicis affectionis ratio ſpectari poſſit. Si eorum oppoſitionem, quæ é mutua diſſenſionis affectione eluceſcit, conſideres: poſſunt ad præcepti de contrariis expoſiti illuſtrationem referri. Sin veró ipſorum in pari quantitate comparationem attendas, nonnullam ad præcepta parium demonſtranda vim afferunt. Perve- 19.
nimus jam tandem (eruditiſſime Piſcator) ad comparatorum animadverſiones tuas: in quibus es accuſationem quandam ſecutus, ſed neutiquam meo judicio conſecutus. Rami præcepta, tanquam inania & nullo judicio tradita ani-

animadverſiones tuæ ſuſtulerunt. Nunquid etiā & nova pepererunt? certé nova. Non enim in ſeſe aliquid Rameæ ac veteris elegantiæ complectuntur. Id facilimé intelligemus, ſi allatas abs te comparatorum definitiones excuſſerimus. Age igitur: proponantur, & poſſintne logicarum legum ſeveritatem ferre, videamus.

Argumentum (inquis) á pari eſt, cúm in antecedente & conſequente enthymematis par eſt ratio veritatis, ſeu par probabilitas.

Argumentum á majori eſt, cúm enthymematis antecedens eſt magis probabile quám conſequens.

Argumemtum á minore eſt, cúm enthymematis antecedens eſt minús probabile quám conſequens.

Hæc eſt illa tua in comparatorum explicatione tam inſignis accuratio: ad quam refellendam quid á me in genere diſputetur, attende. Primó definitionibus iſtis, non quæ ſit eſſentia & natura comparatorum, ſed quæ vis ſit conſequentiæ, cúm enthymemate diſponuntur, diſerté explicatur: adeó ut judicandi comparati, non autem inveniendi præceptum tradideris. Deinde qui per ſyllogiſmi partem antecedentem & conſequenté argumentum logicę inventionis definit, an non præpoſterum quiddam in definiendo & heterogeneum conſectatur? Dialecticæ inventionis argumentum, eſt antece condente acſequentę ſyllogiſmi, multó prius & generalius. Tuæ veró definitiones ejuſmodi ſunt, ut ſi admittantur, anté explicanda ac cognoſcenda ſyllogiſmi doctrina ſit quám tradi de cōparatis præcepta intelligique poſſint. Præterea cúm ſingulorum comparatorū ſingulę definitiones ita inſtructæ ſint, ut non omnibus in ſuo genere comparatis conueniant, nónne lex illa κατὰ παντὸς violatur? At definitiones iſtæ quas affers, comparatis illis minimé conveniunt, quæ tu ad declarationé rei adhiberi vis, ſed iis ſolummodó quæ ſyllogiſticæ demonſtrationi inſeruiunt. Quod veró ad majoris & minoris definitionem attinet, utraq; in alia etiam argumenta cadit. Nam ſi quis hoc modo argumentetur: Catilina eſt doctus, ideóque bonus: hîc enthymematis antecedens eſt magis

probabile,

probabile, quám conſequens: nulla tamen á majore argumentatio eſt. De hoc porró enthymemate quid dicemus? Satrapes non poteſt ſufferre tantos ſumtus: tu igitur non potes. An probabilius eſt, minus in Satrapa ad perferendos ſũtus ineſſe façultatis quám in homine mediocris fortunæ? Equidem hujus enthymematis & cæterorum ſimilium, quibus tu argumentum á majore contineri vis, antecedens minús probabile eſt.

At dices, probabilius eſſe, Satrapam poſſe ſufferre tantos ſumptus, quám alium quempiam inferioris conditionis hominem. Concedo: ſed illud addo, conſecutionis rationem jam plané mutatam eſſe. Satrapes poteſt ſufferre tantos ſumtus: quid hinc conſequetur? An illud? Tu igitur potes. At (inquam) tibi argumentatio á majore ſemper negando conficitur. An ergo illud? Tu igitur non potes. At ejuſmodi á majore conſecutio ridicula fuerit: & allatis abs te majorum axiomatis minimé conſentanea. Quocirca in comparatorum animadverſionibus aſſentiri tibi non poſſum; præſertim cúm de quolibet feré enthymemate, ſive comparato ſive ſimplici argumento concludatur, id dici poſſit, antecedens eſſe vel pari cum conſequente probabilitate vel impari.

Sequitur diſſimilium animadverſio. In diſſimilibus exemplum é prima Virgilii Ecloga deſumptum adhibita correctione perpolis. *Ut canibus catuli*, &c. Ais diſſimilitudinem non eſſe, niſi ita explicetur: Non ut canibus catuli, ſic Mãtua Romę ſimilis eſt. Atqui veró Ramus contractam diſſimilitudinem, non explicatam eſſe vult. Mantua (inquit) non eſt Romæ ſimilis. Diſſimilitudo iſta contracta, eſt á paſtore Virgiliano illuſtrata ſimili: Ut nec canibus catuli, nec matribus hœdi, ſic nec Mantua Romæ ſimilis eſt. 20.
Quam affers de ſubalterno genere & ſubalterna ſpecie diviſionẽ, veram eſſe fateor, ſed minimé neceſſariam. Hîc Ovidianũ de animalium diviſione exemplum minús idoneũ eſſe putas: quia in eo non generis in ſpecies diviſio, ſed diſtributio á ſubjectis contineatur. Mihi ſecus videtur: Nam primó genus in ſpecies tribuitur: tum unaquæque ſpecies ſubiecto loco illuſtratur. Appendix illa, quam diſtributioni ſubje- 21. 22. 23

ſubjeciſti,ſuis ipſa viribus plané concidit. Nam ais, te de vocabulorum ambiguorũ ſignificationibus præcipere. At diſtinguere ambiguam vocem in ſua ſignificata,non eſt artis dialecticæ, quæ diſſerendi præcepta tradit: ſed hominis potiùs Lexicon aliquod meditantis.

24. Sed enim in teſtimoniorum animadverſionibus mirificam ſubtilitatem exprompſiſti. Vide tamen quanta ex iſta ſubtilitate emerſerit confuſio. Doces, teſtimonium quatuor modis dividi poſſe: á forma: ab efficiente: ab objectis: ab adjuncto. Iſtas ego diviſiones neſcio quid magnę confuſionis complexas eſſe diſputo. Nam quælibet teſtimonia, ſive verbis aut factis contineantur, ſive promiſſiones aut confeſſiones fuerint, ſive cum jurejurando aut ſine jurejurando extiterint, quælibet inquam teſtimonia, divina ſunt vel humana: adeó ut teſtimonii ab efficiente diſtributio cætera omnia comprehendat. Deinde promiſſio & confeſſio, verbis continentur, aut factis repræſentantur: & utraque quum verbis continetur, eſt pronunciata aut ſcripta. Sic divina & humana teſtimonia verbis aut factis feré conſiſtunt. Porró é præcedentibus teſtimoniis quodlibet eſt cum jurejurando aut ſine jurejurando. Ac proinde in hac quadruplici teſtimoniorum diſtributione, logicæ diſciplinæ; leges negliguntur. Immó & methodi inverſio iſthuc acceſſit. Nam illa ab efficientibus diſtributio præcedere debuit. Si enim author ſit á quo teſtimonium proficiſci poteſt, non tamen enumerata illa teſtimonia eſſe ſequitur.

25. De vi probationis, ſi quis in genere perexiguã eſſe dixerit, id tibi κατὰ παντὸς non erit: quia teſtimonium veré divinum vim probationis habet maximam. De authoritate divini teſtimonii, maximam illam eſſe libentiſſimé fateor & prædico: at quæ ratio? certé non tam propter nudum teſtimonium, quám propter adjuncta perpetuó artificialia argumenta. Cúm enim Deus teſtatur, is profectó teſtatur, qui infinitæ ſemper potentiæ eſt, qui res univerſas quantumvis abſtruſas ac reconditas accuraté cognoſcit, qui errare fallíq; non poteſt, qui arbitratu ſuo res ſingulas hoc illóve modo & creauit olim & creatas ſapi-

entiſſimé

entiſſimé adminiſtrat. De Ramea humani teſtimonii diviſione non luctabor tecum. Mihi καθόλου πρῶτον nunquã fuit.

Hactenus tuæ in logicæ inventionis præcepta animadverſiones productæ ſunt. In animadvertenda judicii doctrina non ita multus es. Utrum axioma, affirmatum an affirmans dici debeat, levis eſt controverſia: major eſt illa de veri axiomatis definitione. De veritate definitionis Rameæ confiteris, ſed tuam accuratiorem eſſe judicas. Mihi tua non ſatis videtur inſtructa commodé. In hoc enunciato, *Quanquam Piſo eſt doctus, tamen improbus eſt*, diſſentanea affirmando cõponuntur, attamen verum axioma eſt. At fortaſſe dices, ratione vinculi disjungi iſta diſſentanea. ſit ita. Dicamus igitur hoc modo: *Non quanquam Piſo eſt doctus, tamen eſt improbus.* Vides jam diſſentanea utroque modo disjungi: falſum tamen enuntiatum eſt, at ex tua definitione verum eſſe debuit. Diſtributio veri axiomatis in contingens & neceſſarium, á te non immerito reprehenditur: non enim καθόλου πρῶτον eſt. Hoc Ramus ipſe animadvertit, ut & cætera ſi quæ ſint conſimilia. Sed quomodo adhibita correctione ſubtiliús limabitur? Agedum. 26. 27.

In axiomate diſcreto ais te á Talæo diſſentire. Ille negationem diſcreti, putat eſſe poſſe legitimam contradictionẽ connexi affirmati. at tu iſtud non probas; quia antecedens connexi non veré affirmatur, ſed affirmatio ejus fingitur: at in diſcreto negato antecedens conceditur eſſe, tanquam ſimpliciter & veré affirmatum fuerit. At (inquam) cúm diſcretum negatum affirmato connexo contradicit, illius antecedens non alio modo conceditur & ponitur, quám antecedens connexi, ut in illo exemplo quod affers. *Si abeſt á culpa, caret etiam ſuſpicione: Quanquam abeſt á culpa, non tamen caret ſuſpicione.* Perinde eſt ac ſi diceres, Si abeſt á culpa, vel detur abeſſe á culpa, non tamen ſuſpicione caret. 28

In disjunctis inſuper elenchum quendam animadvertiſti. Ramus generatim ait ſignificari, é disjunctis unicum eſſe verum. Tu id κατὰ παντὸς non eſſe differis: quia in eo disjuncto, in quo diviſio de genere diviſo enunciatur falſum eſſe conſtat. ut, omne animal rationale eſt vel irrationale. Hîc (inquis) non ſignificatur, é disjunctis unicum 29

eſſe

eſſe verum. Immo veró, Piſcator, & in hoc disjuncto illud
ſignificatur. Nam ſi illud disjunctionis membrum de ani-
mali quovis verum fuerit, hoc certé de eodem falſum erit:
cúm utrumq; nulli animali conueniat. Sic é contingenti-
bus disjunctis unicum eſſe verum, mente concipimus, &
30 ſignificare volumus. Sed ut falleris cúm axioma iſtud fal-
ſum eſſe dicis in eo disjuncto, in quo de ipſo genere enun-
ciatur diviſio: ſic non minús erras, cúm verum eſſe conten-
dis in eo tantúm disjuncto, in quo diviſio enuntiatur de
ſpecie generis diviſi. Equidem in omni é disjunctis divi-
ſione parem veritaté obtinet; ſive ſit diviſio generis in ſpe-
cies, ſive ſubjecti in adjuncta, aut adjuncti in ſubjecta: præ-
ſertim cúm Ramus non differat, unicum é disjunctis ſem-
per eſſe re ipſa verum, alterum falſum: ſed id ab enuncian-
te ſignificari & intelligi, é disjunctis propoſitis unicum eſſe
31 verum. Vtcunq; á te meritó reprehendantur cętera, equi-
dem ſyllogiſmi ſimplicis in affirmatum & negatum parti-
tio reprehẽdi non debuit. Non eſt (inquis) καθόλου πρῶτον. At
(inquam) in ſyllogiſmo cõpoſito nulla ratio habetur affir-
mationis & negationis, ſi exceperis id quod de propoſitio-
ne cõpoſiti pręcipitur, ut népe perpetuó affirmetur. Quod
in ſyllogiſmo compoſito reliquũ eſt, id totum aſſumẽdo &
tollendo conficitur: id veró quod aſſumitur tollitúrve, u-
trúm affirmatum an negatum ſit, nihil intereſt. In ſimplici
ſyllogiſmo aliter res habet: quia ſcilicet ex affirmatione &
negatione ratio conſequentię dependit. Quod cúm mini-
mé fiat in cõpoſito: neceſſe non eſt ut affirmationis & ne-
gationis affectio ad ſyllogiſmum compoſitum transferatur.
Sed demus, convenire compoſito ut affirmatus & negatus
dicatur. Quomodo affirmatum compoſitum definies?
an ex affirmatione omnium partium? at nullus tum é diſ-
junctis erit affirmatus. an ex affirmatione duarum? at
tum disjunctus ſemper affirmatus, nunquam negatus e-
rit. an ex affirmatione unius? at hoc modo omnes cõpo-
ſiti erunt affirmati. Quomodo etiam negatus compoſi-
tus definietur? an ex negatione omnium? at propoſitio cõ-
poſiti ſemper eſt affirmata. an ex duarũ negatione? at non
convenit disjuncto. an ex negatione unius partis? cujus
tandem?

tandem? ſi concluſionis: non cadit in primum disjunctum. Si alicujus ex antecedentibus: quid eſt cur ſyllogiſmus nomen negati potiús ab aliqua antecedentis parte, quám á concluſione acciperet? Difficultates iſtæ non patiuntur ut affirmationis & negationis affectio, communis ſyllogiſmi ſimplicis & compoſiti efficiatur. Conſimilis error eſt in ſe- 32
quenti partitione ſyllogiſmi ſimplicis. Eundem Ramus in generalem, ſpecialem, & proprium partitur. Partitio á te rejicitur, quia duo poſteriora membra ſunt conſentanea. quo modo obſecro conſētanea? proprius (inquis) eſt ſpecies ſyllogiſmi ſpecialis. At inquā longé erras, vt é definitione ſpecialis, quæ proprio ſyllogiſmo non poteſt attribui, potes intelligere. Generis autem definitio ſemper ſpeciei conuenit. Id te fefellit, quód in diuiſione enunciati ſimplicis, ſpeciale enunciatum genus efficiatur particularis & proprii. Vocabuli igitur ſimilitudo errorem peperit. Expoſui jam (ornatiſſime Piſcator) de animadverſionibus tuis quid ſentiam. In quo ſi id aſſecutus ſim, ut te ad uberiorem Rameæ diſciplinæ explicationem, & ad depromendum aliquid é tuis præclariſſimis ſtudiis, unde ego multa poſſim meam ad utilitatem petere, vehementiús excitarim: cepiſſe me é literis hiſce ad te datis perhercle magnum fructum putabo. Vale. Dat. Londi. 12. Cal. Iul. Anno Dom. 1581.

PRAESTANTISSIMO JUVENI, GULIELMO TEMPELLO, PHILOSOPHO CANtabrigienſi, Joan. Piſcator S. P. D.

NISI candor animi tui (præſtantiſſime Tempelle) cùm ex amica illa Chriſtianiq; animi plena ſalutatione, tuæq; erga me ſummæ benevolentiæ profeſſione, quam tua manu in libello ad me miſſo inſcripſiſti: tum ex illa de tuæ ſcriptionis conſilio conteſtatione: tum denique ex cæteris libelli tui diſputationibus quas de rebus philoſophicis variis contra diverſos commentatus es, abundé mihi cognitus atq; perſpectus eſſet: equidem ſuſpicionem irriſionis mei quam ex principio epiſtolæ ad me tuæ conceperam, deponere vix potuiſſem. Quum enim nomen meum tantopere abs te extolli, tantasq; animi dotes quantas ego (excepta judicii libertate) non agnoſco, attribui mihi viderem: veniebat mihi in mentem præfationis clariſſ. viri acutiſſimique philoſophi, Jul.Cæſ.Scaligeri, ad Cardanum: qua, de ſubtilitate ad illum vel potiús contra illum ſcripturus, tantis eum laudibus effert, ut maximi eum facere videatur: quem tamen in ipſis illis exercitationibus ſūmæ ſtupiditatis craſſiſſimæque inſcitiæ ſubinde coarguit. Similiter me abs te laudari ſuſpicabar. Verumenimveró quum cogitarem, ab officio hominis Chriſtiani alieniſſimum eſſe, ſiniſtram facilé de quoquam ſuſpicionem concipere, conceptámve alere: id mihi operam dandam exiſtimavi, ut genium animi tui ex cæteris illis commentationibus tuis quæ me non attingunt, penitiús explorarem & quám maximé poſſem intimé intuerer. Perlectis igitur univerſis, præter alias inſignes animi dotes quibus te á Deo Opt.Max. ornatum eſſe perſpexi, eximium quoque candorem atque ſinceritatem in te eſſe animadverti: quo factum eſt ut ſiniſtra illa opinione quam initio de te conceperam, plané ſim liberatus. Id quod ideo tibi ſignificare volui optime Tempelle, ut meum

erga

erga te ἀντίφορτον, juſtiſſimum quidem illum, teſtatum tibi facerem. Etenim ſi redamant aquilæ, redamant delphines amantem: cur non homo hominẽ, & (quod plus eſt) Chriſtianus Chriſtianum redamaret? præſertim juvenem ornatiſſimum atque amabiliſſimum, á quo ipſe gemino beneficio ultró ſit affectus. Nam & nomen meum laudibus quám liberaliſſimé proſecutus es: (quanquam id parciús factum velim) & tua me diſputatione atque provocatione ad philoſophandum de rebus ſubtiliſſimis vehementer excitaſti. Atque utinam tantum mihi ad animadverſiones meas vel vindicandas vel emendandas otii eſſet, quantum fuit ad illas meditandas & conſcribendas: non equidem gravarer, vel accuratiſſimé copioſiſſiméque de his rebus ſcribere. Nunc quoniam gymnaſii Mœrſenſis nuper ab illuſtri Comite ADOLPHO á Newenar mea opera aperti atq; conſtituti, cura mihi incumbit: cogor levi (ut ajunt) brachio negotium hoc tractare. Dabo tamen operam ut quantum in me erit, deſiderio tuo ſatisfaciam, & mearum in Rami Dialecticam animadverſionum rationem pauló uberiús tibi exponam.

Age igitur, quid primúm in animadverſionibus meis deſideras? Nempe quód adverbium *Bene* in Ramea Logicæ definitione redundare dixi: ut quod ipſo artis vocabulo contineatur. Contra hoc judicium meum tu ex artis cauſſis eſſentialibus diſputas: quas ponis præcepta tanquam materiam, & Methodum tanquam formam. tum aſſumis, id quod arti tanquam ſummum bonum proponitur (h.e. finé artis) nullam partem é materia formaque conſtitutæ artis aſſumere. Hîc primúm attendas velim, diſſenſionis inter nos cardinem in definitione artis pené totum verſari. Nam ſi ars recté definitur habitus bene quippiam efficiendi: planum eſt, adverbium *bene* vocabulo artis contineri: ac proinde in definitione Dialectices expreſſé poſitum redundare. Si veró ars definienda eſt comprehenſio præceptorum catholicorum methodicé informatorum: prima quidem fronte videri poſſit, notionem bonitatis ſeu perfectionis agendi (quam uno verbo εὐπραξίαν Græci vocant) in arte incluſam non eſſe: veruntamen accuratiús conſide- 1.

 ranti,

ranti, incluſa eſſe apparebit. Etſi enim non eſt incluſa ſimpliciter, videlicet ut pars eſſentiæ: quo modo continetur in definitione priore: tamen incluſa eſt aliquo modo, videlicet ut effectum in efficiente, quo modo ſuccus palmitũ incluſus erat in vite: quo modo fructus incluſus erat in ſemine. Etenim εὐπραξία ex arte veluti manat ac gignitur. Sed utra artis definitio melior? Ariſtoteleáne, quam ego: an Ramea, quam tu ſequeris? Age, primo omnium cõſideremus conjugatum, id eſt artificem. Quem ergo intelligimus artificem? num eum qui præcepta catholica methodicé informata, vel libro deſcripta habet, vel mente comprehenſa tenet? an potiús eum qui præcepta illa non ſolúm tenet: verúm etiam iis, jam ſæpe multúmque ad vſum adhibitis atque exercitatis, quoties opus eſt, promté atque expedité uti eorumq; vi præclarum opus párere poteſt? Certé uſus artem facere, uſitato proverbio dicitur. Et nos Germani artem ex ea facultate vocamus *Kunſt*, á verbo *Kœnnen*, id eſt poſſe: Græci veró appellarunt τέχνην, á verbo τέκειν: quod párere ſignificat: Nam ἔτυμον illud Socratis in Cratylo, quód τέχνη quaſi ἐχονόη dicta ſit, eó quód cum intelligentia mentis conjuncta ſit: ſubtilis magis quám vera eſt. Quin etiam apud Latinos ut arx ab arcendo, ſic ars ab artando videtur dicta: eó quód artifex partes materiæ inter ſeſe coartet, id eſt coaſſet, coagmentet, aptet. Quód ſi igitur artifex vocatur is qui præclarum aliquod opus poteſt párere: ars etiam recté dicetur præclari operis pariendi facultas quædam. Hîc dices fortaſſe, aliud eſſe facultatem, aliud habitum: quarum qualitatum illam, δύναμιν; hanc veró, ἕξιν Ariſtoteles in Categoriis appellat, & pro diverſis qualitatis ſpeciebus proponit: ac proinde ſi ars recté definiatur bene quippiam efficiendi facultas: non recté eandẽ difiniri bene efficiendi habitum. Hoc ſi diceres: reſponderem, Ariſtotelem τῇ ἕξει id eſt habitui, tanquã diuerſam ſpeciem opponere nõ ſimpliciter δύναμιν, id eſt facultatẽ: ſed μετὰ προσθήκης, cum additamento, δύναμιν φυσικὴν, id eſt facultatem naturalem, h.e. á natura inſitam: unde equidem colligo eſſe, etiam δύναμιν quandam οὐ φυσικὴν ἤγουν ἔμφυτον, ἀλλ' ἐπίκτητον, id eſt facultatem non á natura ingeneratam, ſed conſuetudine acqui-

acquiſitam: qualis nimirum eſt illa ἕξις quam in categoria qualitatis definit Ariſtoteles. Nec veró quicquam vetat ut una eadémque res, & ἕξις id eſt habitus dicatur, ratione ſub jecti á quo habetur, cuique inhæret: & etiam δύναμις, id eſt facultas, ratione finis, nimirum operis ad quod efficiendum deſtinata eſt.

Hiſce præmiſſis, videamus nunc quid tua demonſtratio contra primam meam animadverſionem inſtituta, ponderis habeat. Primus ſyllogiſmus tuus hic eſt.

Artis eſſentia conſtituitur ex præceptis tanquam materia, & præceptorum methodo tanquam forma:

Atqui artis finis nihil é materia formáq; conſtitutę artis aſſumit.

Quid hinc efficitur? nempe, artis finem nihil aſſumere ex artis conſtitutæ eſſentia. Hanc demonſtrationem de fine artis in genere, ſi ad ſpeciem quæſtionis propoſitæ, de arte ſcilicet Dialectica, applicare velis: ſic nimirum colligendum tibi erit, ut ſyllogiſmum principalem proponas.

Nullius artis finis quicquam aſſumit ex artis conſtitutæ eſſentia.

Bene diſſerere, finis eſt alicujus artis, nimirum Dialecticæ.

Quid jam concludetur? nempe, Bene diſſerendi actionem nihil aſſumere ex Dialecticæ conſtitutæ eſſentia. Plus certé ego ex verbis á te poſitis elicere bona conſecutione non poſſum. Jam illa tua concluſio an cum animadverſione mea pugnet, tu videris: hoc quidem apparet, te vocabulum *artis* aliter vſurpare, atque ego illo uſus ſum. Ego .n. artis vocabulo uſus ſum ad ſignificandũ habitũquendam & facultatem in mente artificis: tu veró idem vocabulum uſurpas ad ſignificandum legitimam præceptorum deſcriptionem, quorum ductum artifex in agendo ſequitur. Sed nec illud mihi probatur, quód negas, finé arti propoſitum ullam partem é materia formáque conſtitutæ artis aſſumere. Primúm ipſe ſermo, lubricus & inconſtans eſt. Quaten' enim arti finis aliquis propoſitus eſſe dicitur: intelligitur ars ut habitus in mente artificis; cui propter artem ſeu ratione artis, finis certus, videlicet, certi operis

effectio, propriè loquẽdo dicitur eſſe propoſita. Quatenus autem ars dicitur eſſe conſtituta ex præceptis tanquam materia, & methodo tãquam forma; non jam ꝓpriè ut habitus intelligitur in mente artificis: cùm poſſit etiam extra artificis mentem ars, h. e. artis deſcriptio, ſic conſtituta eſſe, ut ſanè eſt in monumentis librorũ. Sed rem ipſam videamus. Tu finẽ artis nullã partem è materia formaq́; artis conſtitutæ aſſumere dicis. Ergo finem cõſideras ut rem è ſuis partibꝰ conſtantè. quibus illis? nónne materia & forma? at non omnis finis, neq; etiã cujuſvis artis finis, ita cõparatus eſt. Hoc igitur non eſt κατὰ παντὸς, fini artis abſq; ulla exceptione partes attribuere. Deinde alienũ hoc ipſum eſt ab eo fine de quo tu mecũ diſputas. Etenim bene diſſerẽdi actio, non eſt res è partibus conſtituta: nam bonitas illa ſeu perfectio actionis, ipſa inquam εὐπραξία, ſi cum actione diſſerendi conferatur, non ſe habet, nec ut materia ad formam, nec ut forma ad materiam, ſed ut adjunctum ad ſubjectum. Sed intelligamus ſermonem tuum commodiùs, & impropriè partes fini attributas eſſe ſentiamus: eamq; catachreſin, tanquã tolerabilem admittamus: maximè quũ in εὐπραξίᾳ (qui finis artis eſt) ipſa πρᾶξις ſeu actio, materiæ: τὸ δ᾽ verò ſeu bonitas atq; perfectio formæ analogiam quandam habere videatur: ſed negabíſne, finem artis, & nominatim εὐπραξίαν, quicquã, ex artis conſtitutæ materia formaq́; aſſumere, aut ulla ex parte iis contineri atq; comprehendi incluſámve eſſe? Unde igitur εὐπραξία manat ac depromitur? Negari nõ poteſt, quin ex ipſa arte, ex ipſa inquã artis eſſẽtia ſeu natura, denique ex artis materia & forma. Quód ſi εὐπραξία ex arte depromitur: neceſſe eſt ut in arte ſit incluſa.
„ Quæris hìc ad confirmandum tuam de finibus artium
„ ſententiam, Ecquid finem constructi ædificii, materia ejuſdem ac forma, aliqua ex parte contineri dicemus? Ego verò nõ puto verendũ nobis eſſe, ne ſi hoc dixerimus quiſquã nos falſæ affirmationis coarguat. quis enim constructi ædificii finis eſt? nũquid cõmoda habitatio? at tota cõmodè habitandi vis nónne ædificii materia formaq́; cõtinetur? Sive enim materia ædificii nõ ſit bona; ſed vitioſa, putris, peſtilens; habitatio nõ erit ſalubris: ſive forma; aut nimis anguſta,

ſta, aut nimis ampla, aut alieno loco poſita conclavia contineat; nō erit habitatio jucunda. Quid? quód hîc opus artis cum ipſa arte confundis. Dixeras, finem arti propoſitum nullam partem é materia formaque conſtitutæ *artis* aſſumere. Hoc probaturus, ſubjungis: Quid enim? ecquid finem conſtructi *ædificii*, materia ejuſdem ac forma, aliqua ex parte contineri dicemus? Ecce pro exemplo *artis*, exemplum *operis* artificioſi attuliſti. Quod quidem erratum, novę ſubtilitatis inventionem (ut ſpero) nobis ſuppeditabit. Ecce enim quatenus ars ex præceptis & methodo, tanquam materia & forma conſtituta dicitur: nónne ſic operis cujuſdam artificioſi rationem habet, quomodo videlicet ędificium, é ſua materia formaque conſtructum, opus artificioſum aut certé artificiale eſt? Quæro igitur, cujus artis vi opus illud artificioſum, é præceptis methodoq; quaſi compoſitum ſit atque effectum? Equidem eam artem Logicam eſſe, promtiſſimé reſpondebis. Logica igitur illa ars eſt, cujus beneficio artium præcepta legitimé conformantur? ſané. Quæramus nunc ulteriús. Nónne ipſius quoque Logicæ pręcepta legitimé informari poſſunt? quis neget? maximé quum à P. Ramo tanta legum Logicarum obſervantia Logicam conſtitutam deſcriptamque videat: ut quę legitima non ſint, non multa occurrant. At cujus artis vi P. Ramus artem Logicā tam legitimé informavit? Nempe ipſius Logices. Mira res, idem á ſe ipſo ortum habere. At profectó ita hîc res habet. Atq; hinc (ut opinor) vulgaris illa diſtinctio Logicæ in *docentem* & *utentem* manavit. Etſi enim Logicæ uſus nihil aliud eſt quám docere: tamen appellatione docentis Logicę eum illius uſum notaſſe videntur, quo ad ſe ipſam docendā, h.e. Logicę artis præcepta deſcribenda, adhibetur. Utentem veró appellarunt, quum ſeſe extrá proferret, & ad alias artes ac omnino res quaſvis alias docendas explicādaſq; adhiberetur. Sed ut ad propoſitū revertamur, excipies fortaſſe contra Ariſtoteleā artis definitioné, non eſſe eam κατὰ παντὸς: quippe quę de ſolis artibus mechanicis ſive ποιητικαῖς intelligenda ſit. Equidem negare id non poſſum: quum ipſe Ariſtoteles eo in loco πρᾶξιν ab arte excludat: quo tamen nomine non quamvis πρᾶξιν,

ſed eam tantúm quæ morum eſt, intelligit: quippe quam
poſtea prudentiæ ut propriam attribuit: Veruntamen mi-
hi videtur nihil vetare, quo minús verbum ποιεῖν generali-
ter accipiatur, per ſynecdochen ſpeciei; quum generale
nullum extet quod ποίησιν & πρᾶξιν, id eſt effectionẽ & acti-
onem, tanquam ſpecies oppoſitas complectatur. Ita ut om-
nis ars ſive ποιητικὴ ſive πρακτικὴ, habitus quidam ſit in men-
te artificis, quo is idoneus eſt ac promtus ad finẽ arti pro-
poſitum bene rectéq; efficiendum. Verúm enimveró ut ars
dicatur habitus, id tibi in diſputatione tua Ethica alienum
„ videtur. Quid ita? Quoniam (inquis) habitus perceptionẽ
„ uſumq; artis potiús notat, quám illius eſſentiam accuratè
„ complectitur. De perceptione, ſi rem ipſam perceptam eo
verbo intelligis; quod dicis, aliquo modo concedo: habi-
tus enim ſeu habitudo notat rem, quæ habetur: quę ſi a na-
tura non inſit, ut ſępe hominis corpori ſanitas, agilitas, pul-
chritudo; perceptione in habentem introduci ſolet, atque
ita perceptio, h.e. res percepta nominari poſſit. De uſu veró
quod dicis, nequaquam concedo. quis enim non videat, a-
liud eſſe habitum, aliud uſum? Vſus non eſt ἕξις, ſed ἕξεως.
utitur enim artifex habitu mentis ſuæ, id eſt arte, quando
aliquod ſuæ artis opus molitur: ſicut athleta utitur robore,
habitu ſcilicet ſui corporis, quando ad colluctandum cum
antagoniſta cõgreditur. Verúm in definitione artis Ariſto-
telea, nec illa tibi particula ſatisfacit qua differentia á fine
ſumta expletur, videlicet μετὰ λόγου ἀληθοῦς, id eſt, cum ratio-
„ ne vera. Nam ut ars vera ratione nitatur, inquis, id ſatis ar-
„ ti non eſt. poteſt.n. id vera niti ratione quod fortuitę naturę
„ eſt. At vel in mechanicarum artium præceptis requiritur,
„ ut nunquam in errorem artificem deducant: quod hercle
„ (inquis) fieri poteſt, ſi contingentem veritatem compre-
„ henderint. At, inquam, præſtantiſſime Tempelle, tum de-
mum reprehenſio hæc tua vim aliquam habere videretur,
ſi artis vocabulo præcepta artis, ut tu intelligis, ab Ariſto-
tele intelligerentur. at is artis nomine habitum quendam,
h.e. qualitatem quandam in mente artificis, crebris actio-
nibus comparatã, ſe intelligere profitetur: Artis veró prę-
cepta, quæ in agendo artifex ſequitur, iis ipſis verbis, meo
qui-

quidem judicio, notare voluit. quippe is demum artificioſé & cum vera ratione agit, qui in agendo ductum certorum legitimorumq; præceptorum ſequitur. Quanquam tu ipſe hîc inter artem & artis præcepta diſtinguere vidêris, ubi *artium* mechanicarum *præcepta* appellas: quæ diſtinctio ſi vera eſt, vt eſt: non igitur rectè rurſum pręcepta artis cum arte confundis, vbi pręceptis contingentem veritatem attribuis, quam antea ipſi arti attribueras. Sed revoco me ab ethica tua diſputatione ad epiſtolam tuam dialecticam.

Quid igitur in hac prima velitatione (ſic enim hoc certamen noſtrum appellare tibi viſum eſt) quid inquam peragendum reſtat? Nempe ut ad tertium quoque proſyllogiſmum tuum reſpondeam: ubi meo (ut aiunt) gladio jugulare me conaris. Tu quum fini, inquis, nomen externæ « cauſſæ affingis: eumque extra effectum conſiſtere, non au- « tem effecto incluſum eſſe diſſeris: non vis hercle aliquam « finis partē materia rei compoſitę formaq; comprehendi. « Quid ſi ego hîc par pari referam: & tuo viciſſim gladio tuûm ipſius jugulum petam? Dicis, me fini nomen cauſſę externæ *affingere*. Sentis igitur, finem cauſſam externam non eſſe. Quare erit tuo judicio finis cauſſa interna, & effecto incluſa. Sed quæres, adhuc ne finem nominari velim cauſſam externam? Equidem ſic nominari poſſe puto: quia etſi finis in deſtinato eſt, quod attinet ad finis efficiendi poteſtatem: non tamen finis in deſtinato ineſt, ut pars eſſentiam conſtituens: quo modo inſunt materia & forma. Exemplo declarare conabor. Munitio pedis, finis eſt calcei. Et ineſt calceo vis muniendi pedem, quem tamen nō ſemper munit, ſed ſolúm quum indutus eſt: non autem ineſt calceo vel ipſa munitio pedis, vel muniendi pedis vis, ut pars eſſentiam calcei conſtituens: ſed altera quidem ut adjunctum contingens, altera veró vt neceſſarium. Verùm animadverſionis meæ concluſione reprehenſa, conaris etiam ejuſdem rationem atq; argumentum pervellere. Dicó, quamlibet artem habitum eſſe bene agendi. Excipis: Quid tum? illa εὐπραξία, quæ finis eſt cujuſvis diſciplinæ, nulla ex « parte materia aut forma artis continetur. Nempe hîc rur- « ſum eandem (quod pace tua dixerim) cantilenam canis:

& ſententiam partim falſam, partim á propoſito alienam
» identidem repetis. Sed addis: Quod de arte generatim di-
» citur, id ex lege καθόλου πρῶτον ſpeciatim in Dialectica expli-
» catur. Artis finis, eſt bene agere: Dialecticæ veró, bene diſ-
ſerere. Bene, inquam, habet. Si artis finis, eſt bene agere: er-
go ars é ſuo fine recté definietur, habitus bene agendi: ac
proinde Dialectica, quum ſit ars, habitus etiam erit bene
agendi ſeu efficiendi. ſed quam actioné? nempe actionem
docendi, ſeu diſſerendi Quod quid aliud eſt, quám Diale-
cticam eſſe docendi ſeu diſſerendi artem? adverbio ſcilicet
Bene non expreſſo, ſed artis voce comprehenſo.

Ad extremum hujus primæ diſquiſitionis fateris: perfe-
ctionem actionis (id eſt εὐπραξίαν) totius artis viribus effici,
& ab ipſa arte proficiſci: at negas tamen, candé in ipſa arte
eſſe incluſam. quam quidem negationem dubitatione qua-
» dam corrigis, quum ais: Niſi fortaſſe, quicquid ab efficien-
» te in effectum transfunditur, id efficiente comprehendi fa-
» tendum ſit. Ego veró, ſi unicum hîc verbum addatur, &
transfuſio non ſolúm *Ab*, ſed etiam *Ex* efficiente fieri dica-
tur: (quo quidem modo dicendum fuit, ut ad propoſitũ di-
ceretur accommodaté) omnino fatendum eſſe affirmo, de
quo tu hîc dubitas. Quomodo enim transfundi quippiam
ex efficiente poſſet, niſi ipſo efficiente comprehenderetur?
Verbi gratia: Quomodo ſuccus ex vite in palmites poſſet
transfundi, niſi vite ſuccus contineretur? ſimiliter ſi perfe-
ctio diſſerendi, ex arte Dialectica (ſive Rameam, ſive Ari-
ſtoteleam artis definitionem ſequare) in actionem diſſe-
rendi transfunditur: ut certé transfunditur: quis negave-
rit, perfectionem diſſerendi in arte diſſerendi eſſe veluti
incluſam? Sed ſatis, ac fortaſſe plus ſatis de prima mea a-
nimadverſione diſſerui: quæ diſputatio ſi illuſtrioris ex-
plicationis vim continere tibi videbitur, equidem operam
me non luſiſſe gaudebo.

2. Sequitur nunc de verbo *diſſerendi*: cui ego in Dialecti-
ca definienda verbum *docendi*, tanquam proprium modifi-
cato, anteponendum cenſeo. Tu tropum eſſe fateris: ſed
quia & illuſtris & uſitatus ſit, juſtam ejus rejiciendi cauſſam
ſubeſſe negas. At ego tropum hunc nec ut obſcurum dam-
no,

no,nec ut inuſitatum rejicio:quin potiùs quàm illuſtris hîc tropus ſit,ex Varrone declaravi:quamque frequenter,apud Ciceronem præſertim, optimum dicendi magiſtrum, occurrat,admonui: Verùm hinc non efficitur,*docendi* verbum non meritó, in definitione quidem conſtituenda præferri. Ut enim præferatur,juſta hæc cauſſa ſubeſt: quia proprium eſt.quó accedit & altera, non minoris momenti: quia nimirum omnes differentiæ partes complectitur: quum diſſerendi verbum non omnem Dialecticę vim (quod tu nimis confidenter aſſeveras) comprehendat: id quod ex tropi declaratione quam in animadverſionibus meis poſui, manifeſtum eſt. Sed negas, docendi verbum (ut á me quidem accipiatur) ad omnes Dialecticæ partes communiter attinere: quippe cúm mihi omnis docendi ratio, enunciati & ſyllogiſmi uſu vertatur. ubi ergo (quæris ex me) in tua definitione, argumenti inventio ? ubi methodi diſciplina ? tum aſſeveras, Utraque certé excluſa eſt. At ego inventionem argumenti incluſam, diſciplinam veró methodi ſi non ſit incluſa,non tamen excluſam eſſe dico. Quid enim ? Qui docet, id eſt vel quæſtionem ſimplicem enunciato declarat, vel conjunctam ſyllogiſmo demonſtrat: nónne quatenus hæc agit, argumentis inventis utitur? quis enim ſine argumentis docere quippiam poſſit ? At ubi manet methodus ? Illi ſcilicet tum demum locus eſt, quum ad docendum queſtiones complures ſunt propoſitæ. Qui autem uno tempore quæſtiones plures tractat, is non magis docet, quàm qui unicam tantúm quæſtionem explicat. Plus quidem docet, & plus artis adhibere opus habet: at non docet magis. Quare vides (ut opinor) docendi verbo methodum non excludi: ſed potiús tanquam docendi partem, aliquando neceſſariam, includi.

Pręterea aliena tibi videtur mea de materia & forma Dialecticę explicatio: verúm ſi explicationis illius rationem expendiſſes, fortaſſe minús aliena tibi viſa eſſet. Nunc tu explicationis meę ratione omiſſa, contra ipſam ſolúm explicationē diſputas. Dixi materiā Dialectices eſſe argumēta. Rationem appoſui: quód ex argumentis conſtet explicatio queſtionis. Formā eſſe dixi, argumētorū cū queſtione 3.

diſpo-

diſpoſitionem. Rationem adjeci: quoniam illa diſpoſitio faciat ut explicatio quæſtionis judicari atq; intelligi poſſit, ac proinde nomen explicationis mereatur. Hîc fateor, me arti tribuiſſe qđ proprié conuenit operi artis. ut ſi quis diceret, materiam artis ædificandi eſſe lapides, cæmentum, ligna: formã veró, illorum inter ſeſe diſpoſitionem: quum hæ partes proprié loquendo non artis ædificandi, ſed ipſius ædificii ſint. Peto igitur ab æquis lectoribus, ut me tanquam μετωνυμικῶς locutum intelligant: ut qui diſtinato aſſcripſerim quod proprié fini convenit. Etſi autem habitudines mentis non videantur é materia formaque conſtare: tamen ut hæc illis λογικῶς tribuantur, á ratione alienũ non videtur. Sicut igitur explicatio quæſtionis quæ Dialectici opus eſt, ex argumentis tanquã materia, & argumentorum diſpoſitione tanquam forma videtur conſtare: ſic ipſa Dialectici ars ex argumentorum inveniendorũ facultate, tanquam materia: & ex facultate eorundem diſponendorum, tanquã forma, conſtare videtur. Hîc tu rurſum ex artis definitione diſputas: nec me aliter artem definiiſſe recordaris. In conſtituenda logicæ artis ſtructura, ſeu Dialectici artificii fabrica, ipſa (inquis) prçcepta materiæ rationé obtinent. Concedo. Sed ego materiam non ſtructurç artis, id eſt, præceptionis: ſed ipſius artis, quatenus in mente artificis ut facultas quædã conſideratur, indicare volui. Porró formam Dialecticæ artis non eſſe argumentorum cum quæſtione diſpoſitionem, ideo tibi non placet: quód artis forma toti arti convenire debeat. Hanc veró quam affers (inquis) nec capere inventio, nec ſuſtinere enuntiatum, nec methodus ferre poteſt: immó veró nec doctrina ſyllogiſmi. Hîc rurſum artis Dialecticæ partes enumeras, quatenus ea voce ipſa artis deſcriptio intelligitur: at ego Dialecticam ut habitum ſeu facultaté quandam differendi in mente Dialectici ſeu diſputatoris cõſideravi. Qua ſané ratione diſpoſitio argumentorum cum quæſtione, h.e. facultas diſponendi argumenta cum quæſtione, ſi cũ ipſa argumentorum inventione, hoc eſt, argumentorũ inveniendorum facultate comparetur, ut forma ad materiam ſe videtur habere, & utraq; hac facultate univerſam artis differé-

di

di vim atque naturam contineri. Hîc autem miror, te iſti meæ formæ tam iniquum eſſe, ut ne quidem doctrinæ ſyllogiſmi eam convenire concedas. At ego non ſolúm doctrinam ſyllogiſmi, verúm etiam enunciati iſta forma cõprehendi dico. quorum illud é ſyllogiſmi definitione perſpicitur: hoc veró intelligi ex eo poteſt, quod diſpoſitio argumenti cum quęſtione ſimplici, hoc eſt, cúm ea re de qua quæritur ſimpliciter, nihil aliud eſt quám enunciatum. ut quid eſt peccatum? Peccatum eſt ἀνομία. hîc definitio diſponitur cum nomine definito: quæ diſpoſitio ſcilicet enunciatum eſt. Cujus exépli occaſione obiter admonere placet: definitionem abſolvi poſſe vno verbo. Id quod prima fronte mirum videatur ei qui didicerit, partes definitionis duas eſſe, genus nimirum & differentiã: ad quæ utraq; enuncianda aut mente concipienda, duabus vocibus videtur opus eſſe. At iſtud neceſſarium non eſſe, & interdũ utramq; partem voce unica comprehendi poſſe, definitio illa peccati Apoſtolica appertiſſimé evincit. Eſſe. n. definitionem articulus in Gręco additus admonet: quippe ait Apoſtolus ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Verúm hæc vox ἀνομία etſi unica eſt, tamen propter compoſitionem vim duarum obtinet. Quum enim compoſita vox ſit ex particula priuante α & nomine νόμος: perinde eſt ac ſi diceretur στέρησις τοῦ νόμου, priuatio legis, id eſt, conformitatis cum lege: quam fortaſſe ἰνομίαν haud inſcité aliquis appellauerit. Quid enim aliud eſt peccatum quám inconformitas cum lege ſeu á lege diſcrepantia? ſed hæc extra propoſitum. ¶ Venio nunc ad quartam quæſtionem diſputationis tuæ: an ſcilicet argumenti vocabulum recté adhibeatur ad ſignificandum rationé qua aliquid de quo quæſtio ſimplex inſtituta eſt, nudé & abſque ſyllogiſmo declaratur. Tu καταχρηστικῶς in eo ſenſu uſurpari, non valde te mihi aſſentiri dicis. At catachreſin exempla probatiſſimorum linguæ Latinæ authorum, maximé Ciceronis, abundé evinceret: apud quos argumentum quoties docẽdi inſtrumentum notat, ſemper ad quæſtionem conjunctam ſyllogiſmo demonſtrandam refertur. Ais, nullum ex omnibus vocabulis occurrere huic loco aptius, nullum elegantius. At mihi quidé perquam ineptum ac ridiculum videtur

Margin notes: 1. John. 3. 4. — 4.

tur novum hoc, & ante Dialecticam á P. Ramo traditam inauditum loquendi genus, quo jam illius ſectatores dicere ſolent: In hac oratione, *Ignis urit*, duo argumenta ſunt. Unde præclara illa ſcilicet cujuſdam Ramozelotæ diſtinctio nata eſt, qua iſte diviſit argumentum in arguens & argutum. O argutum acutiſſimi philoſophi inventum! Sed nullum (inquis) occurrit elegantius: meumque illud *declaramentum* vel *documentum* cum verbo *arguendi* nulla ex parte conferendum putas. Partius iſta viris. Ad elegantiam ſané quod attinet: fateor libenter atque etiam profiteor, *declaramenti* vocem tam malé meas ipſius aures ferire, vix ut apud quenquam pronunciare auſim. Sed non ideo nulla prorſus ex parte *declaramenti* vox cum vocabulo *argumenti* conferenda eſt: quin potiús illi καταχρηστικῶς uſurpato longé, tanquã proprié rem ſignificans anteferendum eſt. Etſi enim elegantia verborum meritó laudatur: tamen philoſophis quoties docendi perſpicuitas poſtulat, ὀνοματοποιεῖν (ut Ariſtoteles loquitur) conceſſum eſt. Hinc Jul. Cęſar Scaliger, puriſſimus alioqui ſcriptor, quum Gręcum verbum ἀσυμμετρία in diſputatione contra Cardanũ ei occurriſſet: Quæ (inquit) quã ob cauſſam á nobis dici nequeat *improportionalitas*, non video. Non. n. in foro verſamur, aut in Romano comitio: ſed in cõmuni theatro ſapientum, ſub oculis veritatis: cujus ſupellectilem atque apparatum, non tam nitidum, quám opulentum eſſe decet. Nec ipſius Rami diverſum hac de re judicium fuit: ut qui in appellatione ſpecierum pro vocabulo formarum, perſpicuam logicæ veritatis intelligentiam (ut Talæus ait) maluit, quám rhetoricam Ciceronis elegantiã: ac ſi peccandum hîc ſit, judicavit multó ſatius eſſe peccare in voluptatem aurium, quám in rerum notionem & ſenſum: quod accideret, ſi duo argumenta uno verbo appellaremus. Nec propterea in fingendis vocabulis monſtroſam illam barbarorum (qui ſcholaſtici vulgó dicuntur) temeritaté probo: ſed analogiam prudenter obſervandam judico: qua equidem, vocabula illa á me uſurpata, *documenti* inquam & *declaramenti*, tueor atque defendo. Porró duplicem argumenti uſum P. Ramo plané incognitum fuiſſe non ſentio: ſed

Conſentit Cicero lib. 3. de finibus, non procul á principio. item lib. 1. Acadē. quæſt. De ſubtilit. exercit. 1.

ſed tamẽ nec diſtinctis appellationibus ab eo explicatum, nec in exemplis Inventionis diſtinctè & quantum ſatis erat, proponendis obſervatum eſſe conqueror. Id quod uno atque altero exemplo demonſtrare non gravabor.

In capite de materia, itẽ de forma, item de effectis, nullum ponitur exemplum demonſtrationis. Nam qui ſyllogiſmus ex facto Alexandri, qui Parmenionem & Philotam propter conjurationis ſuſpicionem morte mulctavit, elici poteſt: eo non demõſtratur quęſtio ex effecto, ſed ex cauſa: Etſi enim conjuratio ac deliberatio Parmenionis & Philotæ de necando Alexandro, effecti cujuſpiã rationem habere videtur, ſi cõparetur cum iis ipſis viris: tamẽ collata ad quęſtionem quam Alexander concludebat, cauſſæ rationẽ habuit. Sic enim nimirum ille argumentabatur:

Qui in necem meam conjuravit, is morte mulctandus eſt:

At Parmenio & Philotas in necem meam conjurarunt:

Ergo morte mulctandi ſunt.

Hîc certè conjuratio, id eſt peccatum: ad mortẽ, id eſt pœnam, ſeſe habet ut cauſſa ad effectum. Jam exempla declarationis ac demonſtrationis non eſſe diſtinctè propoſita, paſſim animadvertere licet. In prima diſtinctione efficientis, primùm ponitur exemplum argumentationis ex Ovidio, Fuge otium: & effugeris amorem. Secundum exemplum ex Virgilio de parentibus Æneæ, continet quidem illud argumentationis concluſionem: ſed quæ procedit ab effectis: Æneas non miſeretur amantis Didonis, hoſpitæ beneficentiſſimę: Ergo non eſt natus matre Venere & patre Anchiſe. Quatenus verò iſtud exemplum huc pertinet, declarationem continet quęſtionis ſimplicis qua quęritur, Quibus parentibus ortus ſit Æneas. At declarationis exempla videntur exẽplis demonſtrationis pręponẽda, tanquam priora τῇ φύσει. quippe quẽadmodum ſe habet enunciatum ad ſyllogiſmum: ita ſe habet declaratio ad demonſtrationẽ. Mihi certè confuſio iſta probari non poteſt, qua diuerſarum actionum vocabula, declaratio nimirum & de-

& demonſtratio, promiſcuè & tanquam ſynonyma uſurpātur. quemadmodum Talæus illud Virgilianum exponit, *Degeneres animos timor arguit.* id eſt, oſtendit, declarat. At, inquam, *declarare* non eſt idem quod *oſtendere* ſeu *demonſtrare*, ſeu denique *probare*. Hoc enim non niſi ſyllogiſmo, illud abſque ſyllogiſmo fit. Sic nomen definitione declaratur, non demonſtratur ſeu probatur. Itaque arguendi verbū in iſto Virgilii loco exponendum eſt verbo demonſtrandi ſeu probandi, non autem declarandi. Argumentatur enim iis verbis Dido apud Annam ſororem de novo hoſpite Ænea, cumque virum generoſum eſſe, concludit tali ſyllogiſmo:

Æn. 4.

> *Degeneres animos timor arguit:*
> *At Æneas non timet:*
> *Non gerit igitur animum degenerem: ſed generoſum.*

In ſumma, optarim ego, lucē hujus diſtinctionis quàm clariſſimè omnibus veritatis ſtudioſis innoteſcere. Quod quidem fieri plenè non poteſt, niſi ſimul diſtinctio quæſtionis quam attuli, obſeruetur. Mihi quidem certè utraque iſta diſtinctio magnam lucem doctrinæ Inventionis logicæ afferre videtur. Tibi verò, mi Tempelle, (ut ad quintam quæſtionē accedam) diſtinctio illa quæſtionis probari non videtur: ipſam quidem meam de quęſtione præceptionē
» trifariam reprehendis. primùm quòd explicatio ſubjecti
» non videatur in artis præceptis eſſe informanda: deinde,
» quòd, ſi informanda ſubiecti explicatio ſit, ſubjectum gene-
» rale & ad omnes artis partes pertinens indicari debeat. tū
» aſſumis: quæſtionem generale Dialecticæ artis ſubiectum
» non eſſe: ut quæ non ſit inventionis, non ſemper axioma-
» tici judicii, non methodi ſubjectum. Poſtremò præceptum
» quæſtionis utpote quæ ex argumentorum conjunctorum
» ambiguitate oriatur, in arte dialectici judicii exponendum fuiſſe. Age, ſingula iſta ordine conſideremus. Subjecti præceptio videtur ſanè non ſemper neceſſaria eſſe: ut apparet in Arithmetica & Geometria: quarum illa diſtinctionem rei numerandæ, hæc metiendæ nullam (ut videtur) poſtulat: attamē eſt quando ſubjecti diſtinctio utilis, immò neceſſa-

neceſſaria videatur. ut quando in Muſica cantus in mollem ac durũ dividitur: cujus utriuſque canendi non eadẽ certè eſt ratio. Sic mihi videtur de diſtinctione quæſtionis in Dialectica, quum illa dividitur in ſimplicem & conjunctã: eo ſenſu qui à me in animadverſionibus declaratus eſt: quippe quum utriuſque quæſtionis explicandæ non eadem ſit ratio: niſi declarare ac demonſtrare idem ſint. Atque hæc mea de ſubjecti præceptione ſententia eſt. Sed eſto, præcipiatur de ſubjecto Dialecticæ: tum certè notari debet ſubjectum generale & totius artis commune: quale ſubjectum Dialectices, quæſtionem non eſſe contendis: quippe quód nec inventionis ſit, nec ſemper axiomatici judicii, nec deniq; methodi ſubjectum. Hîc tu rurſum artis vocabulo artis præcepta, non ipſam ſecundum illa præcepta agendi facultatẽ intelligis: quum ego quęſtionem Dialecticæ ut facultati in mente artificis, ſubjectam eſſe ſentiam: quippe quum in quæſtione explicanda omnis diſſerendi vis occupetur atq; exerceatur. nam præceptionis de bene diſſerendo (quam nonnulli Dialecticã docentem appellant) ſubjectũ, ſunt ipſa diſſerendi ſeu docendi inſtrumẽta: quæ nimirũ ſunt ea quæ tu enumeras, inventio argumenti, axioma ſeu enunciatũ, ſyllogiſmus & methodus. nam q̃ Scaliger ponit, non ſunt omnia, nec rectè enumerata: videlicet propoſitio, diviſio, definitio & demonſtratio. Propoſitionis nomine intelligit pronunciatum, quod tu cum P. Ramo veteres Grecos, Cicerone teſte, ſecutus, axioma nuncupas. Diviſio & definitio duæ ſpecies argumenti ſunt: omittuntur ergo tot reliqua argumenta. Denique demonſtratio Scaligero (niſi fallor) non cuivis ſyllogiſmus intelligitur: ſed is tantùm qui cõſtat ex materia neceſſaria: quale intelligit ac deſcribit in ſuis Analyticis Ariſtoteles. Excluditur ergo is qui ex materia conſtat contingente, quem ſyllogiſmũ dialecticum Ariſtotelici nominãt. Sed ut ad reprehenſionem tuã redeam: illud quoque te conſiderare velim, me uſum loquendi magiſtrũ ſequutum, quæſtionem appellaſſe *προτεινόμενον*, id ipſum quod ad docendum eſt propoſitum. quod ſi conſideraſſes: animadvertiſſes profectó, me Dialecticę ſubjectum revera idem cum Ramo ponere,

De ſubtil. exercit. 1. ſect. 3.

C nimirum

nimirum generale illud quod Ramus verbis Ariſtoteleis *ὄντος καὶ μὴ ὄντος* notare ſolitus fuit. Tu veró vocabuli *quæſtionis* propriam ſignificationem hîc ſequeris: quam quã non ſatis conſtanter de quæſtione ſic intellecta diſſerere mihi
„ videris. dicis enim, quæſtionem non ſemper eſſe ſubjectũ
„ judicii axiomatici. quibus verbis ſané innuis, interdũ eſſe. id quod ego ſic intelligo: nõ ſemper, ſed interdum axiomatis ſeu enunciati uſum hunc eſſe ut eo ad quæſtionem aliquam reſpondeatur. Quod ſi ita intelligis: fatearis igitur neceſſe eſt, eſſe quæſtionem aliquam ſimplicem. nam ad hanc ſolã nudo enunciato reſpõdetur. At paulo póſt affirmas, quæſtioné oriri ex argumentorum conjunctorum ambiguitate, hoc eſt (ut ego loqui malim) ex dubitatione de enunciati alicujus veritate. id quod de conjuncta ſolúm quæſtione verum eſt. Simplex enim quæſtio non ex dubitatione de veritate, ſed ex rei obſcuræ ignorantia proficiſcitur. Nec veró quum Ramus quæſtionis diviſioné á præceptione Dialectices alienam eſſe diſputat, ea quã ego attuli, diviſio in mentem ei veniſſe videtur: ſed ſolum modo diſtinctio illa Ariſtotelea in quatuor genera, *ὅ ἐστι, τί ἐστι, ὅτι ἐστὶ* ſeu *ὁποῖόν τι ἐστι, καὶ διότι ἐστι*. item diviſio illa *τοῦ ὄντος* in decem genera, ſubſtantiã, quantitaté, qualitaté, & cætera. Contra has enim diviſiones nominatim diſputat. Et meritó: quum illæ non ſint rationis, ſed rerum. At noſtra diviſio, rationis eſt. nam certé alia ratio quærendi eſt qua quæritur de natura rei ſimpliciter, alia, quã de duarũ rerum inter ſe logicé (per affirmationé ſcilicet aut negationem) conjunctarum, hoc eſt de pronunciati veritate.

Reſtat nunc ut conſideremus, quo in loco & in quã artis
„ parte de quæſtione præcipiendum videatur, In arte Dialec-
„ tici judicii, inquis. Quid ita? Quoniã quæſtio, inquis, ex ar-
„ gumentorum conjunctorum ambiguitate oritur. At præterquam quód hæc ratio non eſt in totum vera: (quæritur enim non ſolúm de pronunciati veritate: ſed etiã de rei natura: ut pauló anté admonui) non etiam videtur firma. neque enim major ratio videtur eſſe ut de quæſtione præcipiatur ibi, ubi præcipitur de ipſius originali cauſa: quám ubi de adjuncto. Adjunctum auté quæſtionis, eſt ipſa in univerſum

ſum diſſerendi ars, ut ſuprà declaratum eſt. Ut autẽ ſtatim in principio poſt Dialecticæ definitionẽ definitio diviſioq; illa quæſtionis tradatur, prorſus gravis videtur eſſe ratio: quòd ex illa diſtinctione quæſtionis, pendet admonitio de duplici argumentorum uſu: quę mihi quidẽ videtur doctrinæ Inventionis permagnam lucem afferre.

Sed meam documenti diſtinctionẽ vehementer improbas. An una eademque res (inquis) pro duplici uſu duplex ſtatuetur? Si intelligis unã eandemq; rem generalem, ſimpliciter affirmo: quęro enim viciſſim ex te, an non ex fine æquè atq; aliis cauſarum generibus partiri liceat? non negabis, opinor. At quidnã uſus aliud eſt, quàm rei deſtinatę ad ſuũ finẽ applicatio? Quòd niſi diſtinctionem quæ ex rei uſu petitur, ad diſtributionẽ ex fine referre placet: referri tamẽ meo quidẽ judicio poterit ad diſtributionẽ ex adjunctis. Etenim utilitas rei, eſt qualitas quædam rei inhærens ad certum finẽ efficiendum. Si verò intelligis rem ſpecialẽ & ſingularem: equidẽ multiplicitatem illam (ut ita loquar) aliquo modo concedendam puto: etſi enim res numero una manet, tamen pro vario uſu ſeu utilitate, varias rationes recipit. Sed pergis interrogando me urgére: Idem equus (inquis) arationi ſcilicet & vecturæ deſervire poteſt: ideòne in duo genera diſtrahetur? Emphaticè ſcilicet hoc verbo uti voluiſti: metuis enim fortaſſe (pátere quæſo me tecum jocari) ne ſi idem equus nunc aret, alio tempore vehat, in diverſas partes miſer diſtrahatur, atq; ita peſſum detur. Sed tu hîc elenchum committis, homonymiæ. nam documentum (cujus tu diſtinctionem meam reprehendis) à me conſideratur ut genus: tu verò equum conſideras, non ut genus: ſed ut ſpeciem ſpecialiſſimam. nam quid vetat, quò minus equus ut genus, rectè & logicè ex adjuncta utilitate, aut ex finibus ad quos deſtinari equi ſolent, in certa genera diſtribuatur: ita ſcilicet ut equorum alii dicantur eſſe aratores, alii vectores: cujuſmodi eſſe ſolent, illi quidem ruſticorum, hi verò nobilium, quam quidem diſtinctionem ipſe uſus, loquendi magiſter, approbavit. hinc enim noſtrę gentis appellationes illæ quum equos ruſticorum vocant *ackerpferd*, id eſt, equos

aratores: nobilium veró, *reitpferd*, id eſt, equos vectores. Etſi enim & ruſticorum equi ad vehendum, & n o'bilium ad arandum natura ſunt idonei: tamen educatione alii ad aliud opus magis aſſuefacti ſunt, ac proinde magis etiã idonei: unde vulgó tanquam á principaliori (ut loquuntur) fit denominatio. Tertia tua interrogatio de Sequana Pariſienſi parumper me commovit: ſed mox vidi, eandem illius cum præcedente rationem eſſe. nam Sequana re quidem unus manens fluvius, plures tamen propter varios uſus rationes recipit. Sed membrorum diviſionis meæ conſideratio, & *ὑποδιαίρεσις* majorem iuſtæ reprehenſionis ſpeciem habet: ċo ꞇuód diſſidentibus generibus eædem ſpecies affingi videantur. At ego hic equitatem á te poſtulo. neque enim diſtributionem documẽti meam pro perfecta generis in ſpecies diviſione, ſed tantúm pro quadã diſtinctione accipi volo: cujuſmodi diſtinctiones cauſſæ efficientis á præceptore noſtro P. Ramo traditas eſſe non ignoras. Atque hanc meam eſſe ſententiam, ex verbis meis percipere plane potuiſti: ubi dixi, rationes quæ tum ad declarandum, tum ad demonſtrandum, id eſt, omnino ad explicandũ docendúmve adhibentur, *eaſdem eſſe reipſa*: ſed ratione uſus differre. Itaque mihi ſic ſentienti neceſſe non eſt, declaramentum & argumentum tãquam *εἴδη ἀντιδιῃρημένα*, ſeu (ut tu eleganter lò ꞇueris) diſſidentia genera, peculiari unumquodq; *ὑποδιαίρεσιν* partiri: ſatis eſt, ſi documentum in eadem illa genera diſtribuam, in quæ argumentum á Ramo dividitur. Quam meæ ſententiæ declarationẽ ſi equus admiſeris: ſpero, inchoatã illam meã Logicę artis delineationem, elegantiorem tibi deinceps viſum iri.

7. Sequitur ſeptima quæſtio, recténe argumenta per ſe conſiderari dicantur. Reclamo: id qu'd (niſi vehementer fallor) meritó: quia ſcilicet argumentum, ſine eo quód arguitur nec eſſe nec intelligi poteſt. Tu quid contrá. Quid Ramus velit (inquis) nõ aſſequeris. Fieri poteſt ut nõ aſſe uar: ſed ſive ante tuam declarationem, ſive nunc demum aſſequutus fuerim; non tamen in ea ſententia mens mea acquieſcere poteſt. Quid enim? poteſtne ullum relatum c uod meré ac puré relatum eſt (quod *ſecundum eſſe* vocant) ſine eo

conſiderari

conſiderari ad quod refertur? Minimé, inquã. At argumenti nomen & natura tota in relatione quadam conſiſtit. neque enim anté argumento cuiquam nomen certi generis attribuere potes, niſi ipſum cum quæſtione contuleris: quippe pro diverſitate rerum de quibus quęritur, notio quę ad explicandũ adhibetur (id eſt argumentũ) varias rationes admittet. Immó unum idemque argumentum in uno eodéq; ſyllogiſmo, pro duplici ad partes quæſtionis concludendæ ratione, duplex nomen admittit. Verbi gratiâ,

Omne animal ſentit:
Omnis homo eſt animal:
Ergo omnis homo ſentit.

Hîc argumentum *animal* ſi conferatur cum quæſtionis parte antecedente, rationẽ habet generis: ſubjecti veró, ſi cum conſequente: cum quo quidem potiús in omni ſyllogiſmo conferendum videtur, utpote cum principaliori parte, de qua quæritur an parti antecedenti veré attribuatur, nec ne. Jam veró hæc argumẽti cum altera quęſtionis parte collatio, poteſtne á mente inſtitui aut perfici abſq; axiomate ſeu enunciato? Equidem ſi hoc fit: quomodo fiat, me non aſſequi fateor. Ego quidẽ certé id non interveniente enunciato, tanquam neceſſario inſtrumento, facere poſſe mihi nón videor. Quũ enim unde argumentũ ſumtum ſit, inquiro: ita cogitationem inſtituo: Argumentatur ille ad hunc modũ: Homo eſt animal: ergo homo ſentit. quomodo igitur animal ad ſenſum ſe habet? certé ut ſubjectum ad proprium adjunctum. Ex quo enunciato, nempe (Animal ad ſenſum ſe habet, ut ſubjectum) jam intelligo, argumentum iſtius enthymematis á ſubjecto ſumtum eſſe: quod certé abſq; illo enunciato quomodo intellexiſſem, aut intelligere poſſim, non video.

Jam in prima argumenti partitione reprehendenda non 8. minús tibi erraſſe videor. Gaudeo certé ſi utriuſq; reprehenſionis par ſit ratio: nam in priore me nequaquã erraſſe, evidenter modó demonſtravi. Sed quã ob cauſam teſtimonium argumentum inartificiale á Ramo dicatur, non ſatis acuté me interpretatũ dicis. Ego veró non moror, quo ſenſu Ramus eo verbo uſus ſit: ſed quám bene uſus ſit, ani-

madvertendum mihi eſſe putavi. Quæro igitur: Argumen-
tum artificiale cur ſic appellatur? Nũm quia ex ſeſe arguit?
at hæc definitio ad nominis rationẽ nihil attinet. Cur igi-
tur? Nẽpe ideo, quia (ut rectè Ariſtoteles explicat) διὰ τῆς
1. Rhet. 2. μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν ἐστι. hoc eſt, quia per ar-
tificioſam inſtitutionem ac per nos acquiri atque compa-
rari poteſt. Quare contrà, inartificiale ideo dici intelligen-
dum eſt, quia per artis præceptionem ac per nos cõparari
non poſſit: quorum poſterius de teſtimonio Ariſtoteles af-
firmat: ſed falſò. Etſi enim teſtimonia ad confirmationem
alicujus cauſæ (nam de forenſibus cauſſis Ariſtoteles pro-
priè ibi loquitur) in poteſtate oratoris non ſunt: tamẽ in e-
jus poteſtate eſt, ex admonitione & præſcripto artis Dialec-
ticę, de teſtimoniis cogitare, & teſtes in mediũ producere.
» Tu verò quã hujus nominis expoſitionem affers? Teſtimo-
» nium ideo, inquis, inartificiale dicitur, quia arguendi vim
» ab artificialibus aſſumit. At hæc interpretatio quàm acuta
ſit, tu videris. Mihi potiùs quodã modo artificiale argumẽ-
tum appellandum teſtimonium videtur, ſi ab artificialibus
» vim ſuã aſſumit. At repetes, artificialibus argumentis credi
« propter ſe ipſa: inartificialibus, id eſt teſtimoniis, propter
» artificialia: nempe propter teſtantis adjunctos mores aut
» ingenium. Eſto: ſed quid hoc ad nominis rationem, de qua
ſola hîc quæſtio eſt?

9. Porrò ad cauſſarum tractationem quod attinet: nõ pla-
cet tibi, quòd verbum *Fit* ad perficiendam cauſę definitio-
nem adjungendum puto. videtur enim tibi particula *Eſt*
cujuslibet cauſæ vim ſatis enucleatè cõplecti. Optarim e-
quidem, unico verbo differentiam in cauſę definitione ab-
ſolvi poſſe; valde enim rotũda illa brevitas neſcio quo mo-
do jucunda eſt; & verbum *Fit* verbo *Eſt* ad complendum
differentiam adjectum, diviſionem ſapit. Sed meminiſſe
debes, plures eſſe res quàm rerum vocabula: ac proinde
quum generale nomen deſideratur, nominibus ſpecie-
rum ad ſignificandum genus anonymum adhiberi quadã
neceſſitate ſolere: id quod aliquot locis à P. Ramo βραχυλο-
γίαν conſectante obſervatum eſſe non ignoras. Sic enim
efficientem cauſam & materiam pro uno genere anonymo
proponit:

proponit: ſimiliter conjungit formam & finem: item conjugata & notationem, denique diſtributionem & definitionem. Quare quum verbum *Eſſe* efficientem cauſſam & finem non ſatis enucleaté notet: (neque enim dicere uſitatum eſt, aliquid ab aliquo, aut alicujus rei gratiâ *eſſe*: ſed *fieri* aut *factum eſſe*, aut *factum iri*.) Verbum autem *fieri* ſingulis cauſſarum generibus conveniat: ſané ſi alterutrum in definitione cauſſæ omittendum ſit: ſatius fuerit omitti verbum *Eſſe*, quàm *fieri*: preſertim quũ quatenus res ex materia & forma *eſſe* dicitur, materia & forma nõ tam cauſſarum quã partium rationem habeant. Eſſentia.n.rei ex materia & forma, tanquam integrum ex membris conſtat.

Non etiam tibi placet quód cauſſam diviſi in externam 10
& internam: quarum illam in efficientem & finem, hanc veró in materiam & formam rurſus diſtinxi: meque mones ut videam, ne dum partitionis elegãtiam conſector, á lege methodi deſciviſſe videar. Nã ſi rei effectæ finis extiterit, inquis: neceſſe eſt, præceſſiſſe materiã & formã: at ſi materia fuerit, non ideo ſequitur finé eſſe. Hîc primúm animadverto, apodoſin antitheſeos tuæ imperfectã eſſe. Cúm.n.de anteceſſione materiæ & formæ dixiſſes, in apodoſi ſolius materiæ mentioné facis. Deinde harũ ſẽtentiarũ prior laborare mihi videtur eo fallaciæ genere (fallaciæ mentionẽ facio, nõ quód ſentiã te fallere velle, ſed quód te falli exiſtimẽ) eo inquã fallaciæ genere quod Ariſtoteles vocat παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον. nã quód neceſſe præceſſiſſe materiã & formã, ſi extiterit rei effectæ finis: nõ ipſe finis, ſed potiús res effecta in cauſſa eſt: quippe quæ ex materia & forma generata atq; cõſtituta eſt. Finis autẽ etſi materiã non ſẽper antecedit, tamé antecedere poteſt, & quidé in prima rerũ creatione anteceſſit: in qua hic cauſſarũ ordo ſeſe offert. prima, efficiens; Deus: proxima, finis; gloria Dei: tertia, materia; chaos: poſtrema, forma; ſex dierũ ſpatio partim é materia educta, partim in eã introducta. ꝙ poſtremũ de forma hominis intelligo: quã creator in nares hominis teſte Scriptura inſufflavit. Etſi autem gloria Dei ab æterno propoſita Deo fuit, ac proinde tempore ſimul eſt: tamen ordine naturæ Deus ipſe ut prior in cõſiderationé venit. Unde quoq;

intelligitur, finem in rerum creatione priorem materia fuiſſe. materia n. ab æterno non fuit; ſed eo quo viſum Deo fuit, tempore creata eſt: ad creandum autem tum illam, tũ ex illa mundum, ipſe finis, gloria ſcilicet ſua, Deum permovit. Hic cauſſarum ordo aliquo modo etiam in rebus humanis obſervari ſolet. Verbi gratiâ, qui domum ædificare vult: is primúm ad hoc faciendum movetur fine, nimirum ut commodé habitet: deinde quærit architectum, cujus ea feré eſt ratio, ut jã ante ædificaturi deliberationem ac propoſitum in rerum natura fuerit: vix enim quiſquã tam longé in futurum de ædificanda ſibi domo deliberat, ut naſciturũ aliquem architectum velit expectare, porró architecto conducto, curat illi materiam, ex qua educat ſua arte ædificii formam. Objiciat hîc fortaſſe aliquis é ſacra hiſtoria, denunciationem illam conſilii Dei ad Davidem de Salomone naſcituro qui domum nomini ipſius ædificaturus eſſet. Cui objectioni breviter reſpondendum puto: quæ hominum reſpectu futura dicantur, ea Deo eſſe præſentia: coram cujus oculis (teſte ſcriptura) omnia reſupina jacent. Jam ad poſteriorem hujus loci ſententiam tuam quod attinet: falſam eam eſſe, ex iis quæ jam dixi, apparet. nam ſi materia fuerit; ſequitur inde, finem præceſſiſſe. Sicut enim finis primum efficientem (nempe Deum) in mundo condendo impulit ut materiam ex nihilo crearet: ſic etiam finis efficientes ſecundos, (ut homines) in operibus artificioſis efficiendis, ad materiam comparandam ac præparandam impellit. Sed negas, ſi in re componenda de fine primúm cogitetur, idcirco illum cæteris cauſſis natura priorem dicendum eſſe. Neque veró ego hoc dico: nam efficientem fine priorem ſtatuo: non autem ſimul materiam & formam (ut tu facis) illi præpono.

11 In undecima quæſtione de amplificata prima efficiẽtis diſtinctione, diligentię meæ paulo æquior es: quæ ſi cuiquã inutilis aut ſupervacanea videtur, per me licet ut illam non valde curet. præſertim quum cõtrarietas in aliis quoque argumentorũ generibus locũ habeat. neq; n. ſolæ efficientes cauſſæ cõtrarietatẽ recipiunt: ita ut generãti corrumpens, procreanti abolẽs, cõſervanti labefactans é regione opponatur;

naturæ verùm etiā opponi inter ſe poſſunt contrariæ materiæ, contrariæ formæ, contrarii fines, contraria effecta, contraria ſubjecta, contraria adjuncta: ſimiliter contraria nomina, contrariæ notationes, contrariæ diſtributiones, contrariæ definitiones: deniq; etiam contraria teſtimonia. Veruntamen contrarietatis uſus in efficientibus cauſſis uberior eſſe atque illuſtrior videtur.

Jam in ea quam attuli, partitione formæ, omnes illas de 12.
artis materia formaq; leges violari affirmas: ſed affirmationis tuę nullas rationes affers. nam quam affers, non ad ipſius partionis, ſed ad membrorum partitionis definitiones pertinet: in quib⁹ equidem me hallucinatum fateor: ut qui voces latius patentes: anguſtioribus ſignificationis limitibus circumſcripſerim. Sed ut affirmationi tuæ fidem faceres, quatuor ad minimum rationes in medium attuliſſe oportebat: continet enim illa enunciatum copulatum quatuor partiū: nempe hoc, Partitione formæ in ſubſtantialē & accidētalē violatur & lex κατὰ παντὸς, & lex καθ' αὑτὸ, & lex καθόλου πρῶτον, & denique lex methodi. Ad quæ ſingula quid reſpōdeā, attende quæſo. Ad primū: Omne Ens, aut ſubſtātia eſt aut accidens. Ergo omnis forma per quam ens eſt id quod eſt, aut ſubſtantialis eſt aut accidentalis. Eſt igitur diviſio propoſita κατὰ παντὸς. Ad ſecundum: Formæ definitio ad præcepta Logicæ propriè pertinet: Ergo & formæ partitio. Partitio igitur formæ in Logica eſt καθ' αὑτό. at nū ideo partitio propoſita erit καθ' αὑτό? Sanè. Eſt.n. & κατὰ παντὸς; ut demonſtratum eſt: & rei quæ eſt καθ' αὑτό. Jam ad tertiū. Sicut omnis forma aut ſubſtantialis eſt aut accidentalis: numſic viciſſim quicquid aut ſubſtātiale, aut accidētale eſt, id etiā forma eſt? Hoc quidē affirmare non auſim. Nam & reliqua argumenta partitione eadem continentur. Sunt enim & cauſſæ ſubſtantiales, ut parentes cauſſa ſunt liberorum; & accidentales, ut otium cauſſa eſt amoris aliorumque vitiorum. ſimilis eſt ratio in reliquis. Fateor igitur, partione iſta violari legem καθόλου πρῶτον. Reſtat lex methodi: num & illam violari dicemus? Equidem qua ratione id dici poſſit, non video: ſed formæ partitionem definitioni formę convenienti loco annexam judico.

13. Finis diſtributionem ex Rodolpho Agricola repetitam illuſtrare volui: nō quód illam planè neceſſariam, ſed quód utilem eſſe judicarem, ſed eam negligi facilè patior: maximè quum finis qui ſubordinatus dicitur, quatenus talis eſt, non jam ampliùs finis, ſed deſtinati rationem habeat. non ſecus ac genera ſubalterna quando cum ſuperiore aliquo genere conferuntur: tum non ampliùs generum, ſed ſpecierum rationem ſuſcipiunt.

14 Reprehenſione decimaquarta ſic ſcribis, Quod veró ad
„ parem rei explicandæ & illuſtrandæ facultatem attinet,
„ quam in ſubjecto & adjuncto eſſe vis, in eo mihi nō perſua-
„ debis, niſi aliqua ad authoritatem tuam ratio acceſſerit.
Primùm attendas velim, me non de vi rei explicandæ & illuſtrandæ, ſed ſententiæ probandæ ſeu demonſtrandæ locutum eſſe: id quod verba mea apertè profitentur. ita e-
„ nim ſcripſi, Immó par adjuncti & ſubjecti in *argumentando*
„ vis eſt: interdum quidem neceſſaria, interdum veró proba-
„ bilis: ut pauló póſt in exemplis intelligetur. Et hîc, tu, quaſi
ego pro authoritate præceperim, rationem adjungi poſtulas. An non ſatis magnam ad propoſitum demonſtrādum rationem continent *exempla*? quæ Plato haud inſcitè vocat ὁμήρυς τῦ λόγυ, id eſt vades diſputationis. Ea autem exempla partim ab ipſo authore propoſita ſunt, partim á me adjecta. Author exempla argumentationis ab adjunctis tria proponit: primum ex Cicerone de Fannio Chærea, ſecundum ex Martiali de Zoilo, tertium ex Platone de miſeria civitatum. quorum exemplorum duo priora vim argumentationis probabilem ſeu contingentem: poſtremum veró neceſſariam continet. Similiter exempla á me annotata tria ſunt: primum ipſius Chriſti de veritate ſui corporis, ſecundum Eliæ prophetæ de vero falſoque Dei cultu: poſtremum de ſacrificio Abelis: quæ ſingula argumentandi vim neceſſariā obtinēt. Et certè in graviſſimis theologorū de perſona Chriſti controverſiis, argumenta neceſſaria ab adjunctis proprietatibus ad demonſtrandum veritatem utriuſque naturæ, θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, adhiberi ſolent. Nec non extra argumentationem maximus adjunctorum uſus eſt in ſacris ſcripturis, ad declarandum nobis naturam

Dei qualis eſt inſignis illa Dei deſcriptio quam Deus ipſe in monte tranſiens Moſen, pronuntiabat. Sed ais præterea ſententiam meam non eſſe *κατὰ παντὸς*: Nam virtutis utilitas (inquis) magis é ſubjecto in quo exercetur, quám ab adjuncta laude illuſtratur. Verúm hæc ratio cum mea ſententia non pugnat: quippe quæ non de illuſtratione, ſed de probatione loquitur. *Exod. 34, v. 6 & 7.*

Definitionem propriæ qualitatis Rameam excuſas per illius conſilium, quód ſcilicet non accuraté definire propoſitum habuerit, ſed communem voluerit ſequi loquendi conſuetudinem. At hoc Ramum, tam acrem ſermonis cenſorem, nequaquam excuſat: præſertim quum illa loquendi conſuetudo non ſit popularis, ſed ſcholaſtica: quippe quæ ex iſagoge Porphyrii in ſcholas Peripateticorum manavit. quod vulgó proprium quarto modo appellant: eó quód hic proprii modus apud Popphyrium quartus ſit. Quorum modorum definitiones Porphyrianas quũ Ramus in ſuis ſcholis jure reprehenderit: non ſatis cõſtanter hoc loco inertis ſophiſtæ ſomnium potiús quám cõmuné ac popularem loquendi conſuetudiné ſecutus eſt. Sed negas, tibi rationem meam ſatisfacere; quia nõ ſit *καθόλου πρῶτον*, id eſt reciproca. Etſi enim propria qualitas veré dicatur, quæ ſoli ſubjecto convenit: non tamen viciſſim, quicquid ſoli ſubjecto convenit, propria qualitas eſt: ut liquet é duobus exemplis, anima & arbore, quæ tu hîc ad me convincẽdum attuliſti. Verúm hic tuus elenchus ſophiſticus eſt, & ex figura dictionis nõ obſervata fallit. Quippe quum dicitur, *Propria qualitas eſt quæ ſoli ſubjecto convenit:* per ellipſin Grammaticam poſt verbum *Eſt*, intelligitur repeti nomen *qualitas*: quaſi diceretur, *Propria qualitas, eſt qualitas quæ ſoli ſubjecto convenit.* Quod certé enunciatum reciprocatur. Deinde falsó mihi attribuis, quód propriam *qualitatem* definiverim: definivi enim *proprium γενικῶς*. 15.

Videamus nunc, an meritó reprehenderim in diſparatis exemplum de liberalitate & avaritia. Dixi, illa non diſparari, ſed adverſari. tu affirmationis meæ argumentum expectas. Affero igitur adverſorum definitionem, ex eaq; affirmationem meam ſic concludo: 16

Con-

Contraria affirmantia quæ inter ſe velut é regione perpetuó adverſantur, ſunt adverſa:
Atqui liberalitas & avaritia ſunt contraria affirmantia quæ inter ſe velut é regione perpetuó adverſantur:
Liberalitas igitur & avaritia, adverſa ſunt.

Aſſumtionem probo ex effectis. Liberalis dat libenter, quoties & quibus dandum eſt: avarus non dat, ſed ſibi retinet. Sed affers meam ipſius refutationem, atque ita meo me gladio ſcilicet jugulas. At obſervare potuiſti, refutationem illam in capite de contrariis, non ita á me allatã eſſe, quaſi in ea acquieſcerem: mox enim adjeci, definitionem illam Ariſtotelis qua refutatio iſta nititur, falſam mihi videri: nimirum propter ἔνςασιν exemplorum quæ ibi á me enumerata ſunt. Sed ne me, meo ſcilicet gladio vulneratum, abſque vulneris obligatione dimittas (qua in re amici gladiatoris officium facis) impertis mihi aliquid diſci-
» plinæ tuę: & ais, tibi liberalitatem & illiberalitatem adver-
» ſa eſſe: ſpeciem veró illiberalitatis in avaritia, eſſe libera-
» litati diſparatum: quum non é regione eidem adverſetur. Fateor, hanc inſtitutionem mihi prima fronte arriſiſſe. Sic enim cogitabam: Quemadmodum homini ut adverſum opponitur beſtia: at ſpecies beſtiæ (verbi gratiâ equus) opponitur eidem homini ut diſparatum: ſic quum liberalitati opponatur illiberalitas, ut adverſum: conſequens eſt, ut avaritia tanquam illiberalitatis ſpecies, eidem liberalitati ut diſparatum opponatur. Verù n re diligentiús cõſiderata, deprehendi apodoſeos, hoc eſt ſententiæ tuæ, falſitatem. Etenim ut non dicam, prima fronte videri poſſe, illiberalitatem, quum ſit vocabulum negans, non opponi liberalitati ut adverſum (hoc enim non probo; quum & nomen Irrationale in diviſione animalis, differentiam adverſam notet) hoc quidem certé falſó mihi dici videtur, avaritiam eſſe illiberalitatis ſpeciem: quum illiberalitatis & avaritię nominibus una prorſus eademque res intelligatur. Nec obſtat, quod appellationum diverſa ratio eſt: Avarus enim ex eo dictus eſt, quód ſemper aveat & plura habere cupiat: illiberalis autem, quód non libenter det. Illud veró quod tu verbis tuis innuere videris, videlicet alteram illiberalitatis

ſpeciem

ſpeciem eſſe prodigalitatem, item falſum eſt: quippe tantum abeſt ut prodigus pro illiberali habeatur, ut etiam nimium liberalis eſſe videatur ac dicatur. Dices fortaſſe, nimiam liberalitatem non eſſe liberalitatem: quia in virtute nihil ſit nimium. Sané veró, prodigalitas non eſt liberalitas illa quæ κατ' ἐξοχὴν ſic appellatur: hæc enim laudabilis eſt, at illa vituperanda: veruntamen quum prodigalitas ſit liberalitas nimia, neceſſe eſt ut eadem prodigalitas liberalitas quædam eſſe concedatur. Sic autem potiús diviſio videtur inſtituenda. Affectus ille qui in pecuniis & facultatibus occupatur atque exercetur; aut liberalitas eſt aut illiberalitas. Etenim qui divitias poſſident, aut ita affecti ſunt ut divitias ſuas libenter cum aliis communicent, aut illibenter: quorũ illi, liberales; hi, illiberales & avari nominantur. Iam veró liberalitas, aut eſt moderata & laudabilis, aut immoderata ac vituperanda: quarum illa, vocabulo generis *liberalitas* propter excellentiam nominatur: hæc veró, nomine ſpeciali *prodigalitas* ſeu effuſio dicitur.

Porró an exemplum argumentationis á contradicentibus quod é prima Tuſculana affert Ramus, conſentaneum atque accommodatum videri debeat, age ex illius loci analyſi æſtimemus: in qua quidem analyſi non enucleaté ipſas etiam illuſtrationes perſequar, ſed ſolas argumentationes attingam. Initio dialogi, quæſtionem proponit Atticus, *mortem ſibi malum videri*. Hanc ſententiam quó commodiús refutare poſſit Marcus, deducit inde per argumentationem á conjugatis: *Mortuos* igitur *eſſe miſeros*. quod quum Atticus conceſſiſſet: tum Marcus ut iſtud falſum eſſe oſtendat, aggreditur demonſtrare, *mortuos omnino non eſſe*. quod quidem demonſtrat á neceſſario adjuncto, nempe loco: *Mortui nuſquam ſunt: ergo mortui omnino non ſunt*. Antecedens probat argumento diviſionis: *Si mortui alicubi ſunt, ſunt aut apud inferos, aut alibi: Sed nec apud inferos ſunt*: (quas miſerias Atticus ut Epicureüs fabuloſas eſſe concedit) *nec etiam alibi ſunt. Nuſquam igitur ſunt*. Hoc quum conceſſiſſet Atticus; mox inde infert Marcus, *mortuos igitur ne quidem eſſe*. Quod quum & ipſum Atticus conceſſiſſet: & tamen propoſitum ſuum, videlicet *mortuos miſeros eſſe*, pertinacitér

17.

& qui-

&quidem per inverſionem ſeu κατὰ τὸ βίαιον (ut ipſi videbatur) iteraret: tum Marcus eum propter contradictionis implicationem, tanquam magnæ incogitantiæ atque etiam hebetudinis argumentum, graviſſimé reprehendit: eumq; pugnantia loqui oſtendit. Hoc autem oſtendit argumentando primúm ab adjuncto, ad hunc modum:

Mortui ſunt miſeri: ergo mortui ſunt.

Antecedens affirmavit Atticus: fateatur igitur neceſſe eſt & conſequens: ac proinde fateatur, ſe loqui pugnantia, quum dicit, *mortuos non eſſe.* Deinde eandem contradictionis implicationem demonſtrat á ſubjecto:

Mortui non ſunt: ergo ne miſeri quidem ſunt.

Antecedens conceſſit Atticus: concedat igitur neceſſe eſt & conſequens: ac proinde rurſum fateatur, ſe loqui pugnantia, quum dicit, *mortuos miſeros eſſe.* Poſtea interjecto inepto effugio Attici per omiſſionem vinculi (verbi ſcilicet ſubſtantivi) in enuncianda ſententia hac, *Mortui ſunt miſeri:* Atticus tandem concedit, *mortuos miſeros non eſſe.* ſed quonam quæſo argumento motus, hoc concedit? Audi-
» atur ipſe: *Quoniam extorſiſti* (inquit) *ut faterer, qui omnino non*
» *eſſent, eos ne miſeros quidem eſſe poſſe.* at unde hoc argumentū eſt? num á contradicentibus? Minimé, quia contradicentium alterum tantúm, non utrumque, negat: at hîc negat utrumq;, nempe, *Non eſſe*, & *Non eſſe miſerum.* unde igitur? Mihi quidem á ſubjecto (ſicut in animadverſionibus expoſui) videtur argumentum hoc ſumtum eſſe: id quod tu quoque concedis. Sed nihilominus (quaſi Atticum illum per-
» tinacem imitatus) urges propoſitum. An idcirco (inquis)
» Marcus contradictionis argumento illam Attico con-
» feſſionem non extorſit? Non, inquam. Si enim extorſit argumento ſubjecti: certé non extorſit argumento contradictionis, at argumento ſubjecti extorſiſſe, ex ipſius verbis Attici manifeſté liquet. Sed ne excipere poſſis, Attici judicio ſtandum hîc non eſſe, quippe cujus hebetudo atque imperitia Dialectices hoc ipſo in loco á Marco reprehendatur & convincatur: age rem ipſam paulo accuratiús ſpectemus. Quæro igitur ex te; poſteaquam Atticus contradictionis á Marco convictus eſſet: ut qui utrumque

fateri

fateri cogeretur, & *mortuos eſſe*, & tamen *mortuos non eſſe*: an vi hujus contradictionis permotum fuiſſe Atticum putas, ut tandem concederet, mortuos non eſſe miſeros? tu quidem ſic poſt Ramum ſentis: ſed cur tandem? Quia aut nullo conſilio (inquis) contradictio iſta explicatur, aut " idcirco ut iſtam confeſſionem Marcus eliceret. Eſto, hoc " Marci conſilium fuiſſe: quia ſciebat, Atticum ut Epicuræum facilé conceſſurum, mortuos non eſſe. at num propterea vi propoſitæ contradictionis, confeſſio iſta ab Attico fuit elicita? Minimé veró. Nam ex illa contradictione plus elici non poteſt, quám ſi alterum iſtorum enunciatorum verum ſit, tum alterum eſſe falſum. utrum autem verum ſit, id aliis argumentis æſtimandum eſt. Non igitur Atticus vi iſtius contradictionis perſuaſus fuit ut opinaretur, mortuos non eſſe, ac proinde nec miſeros eſſe: Sed iſtam opinionem, quód mortui non ſint, tanquam Epicuræus pro vera habuit. Quum igitur opinio iſta ex propoſita contradictione non concludatur: fatendum tibi erit, nec illam confeſſionem Attici quæ ex iſta opinione dependet, proximeq́; concluditur, ex propoſita contradictione concludi. Ex his quæ expoſui, intelligi poteſt: fallaciam accidentis vel non cauſſæ, in hujus exempli ad contradicentium locum applicatione commiſſam eſſe. Etenim contradictio iſta per ſe in cauſſa non fuit, ut Atticus mortuos non eſſe miſeros fateretur: ſed per accidens: quoniā ſcilicet Atticus eā contradictionis partē unde confeſſio iſta dependet, aliā ob cauſſam pro vera habuit.

Quod de conſecutione exempli illius é Martiali in capite de privantibus, dixi, veré dixi: Veruntamen quod iis verbis innuere volui, & quod tu inde collegiſti, exemplum illud á loco privantium propterea abjudicandum & tollendum eſſe: id veró non prorſus recté judicavi. Neque etiam illud ſatis Logicé á me pronunciatum fuit, conſecutionem pendére a natura proprii. quaſi veró vel *proprium*, certum argumenti genus notaret: vel conſecutio á natura ullius argumenti, non autem ex vi diſpoſitionis ſyllogiſticæ pendéret. Verum quidem eſt, conſecutionem hujus enthymematis (*ſolis divitibus opes dantur, non igitur pauperibus*)

ex vi particulæ *ſolis* quæ proprii nota eſt, pendere: ſed cur iſtud? niſi propter vim diſpoſitionis ſyllogiſticæ in ſecunda figura, ad hunc modum:

Quibuſcunque nunc opes dantur, ii divites ſunt. pro quo di-
» cit poëta, *Dantur opes nullis nunc niſi divitibus.*
» *At Æmylianus non eſt dives: quia eſt pauper.*
Quare Æmyliano non dabuntur opes.

Ex qua analyſi apparet, exemplum hoc aliquo modo ad locum privantium pertinere, videlicet ratione proſyllogiſmi quo confirmatur aſſumtio: veruntamen ratione ſyllogiſmi principalis, ad locum ſubjecti pertinere videtur. Accidit enim divitibus, ut eis opes dentur. Sed quæris ex me, quid ſit, cur argumentum à proprio eſſe putem? Et quoniam ejus dicti cauſſam ex verbis animadverſionum mearum tua ſponte colligis, nempe propter particulam *ſolus* (quam quidem poëta expreſſé non ponit: veruntamen æquipol-
» lentibus verbis utitur) tu contrà diſputas, Particulã (*ſolus*)
» ſi per ſe ſpectatur, propriam ſemper qualitatem non deſi-
» gnare. id quod ego perlibenter tibi concedo, atque etiam jampridem ultrò profiteor. Neque veró ego quum *proprii* appellatione hîc uſus ſum, propriam qualitatem intellexi: neque hoc ex verbis meis poteſt colligi. Sed amplius quæ-
» ris: An ſi particula *ſolus* propriam ſemper qualitatem deſi-
» gnet, idcirco à Martiali in illo diſticho, adjuncti argumen-
» tum adhibeatur? At ego in animadverſionibus non dixi, argumentum adjuncti hîc adhiberi: itaque hoc falsò mihi attribuis. Sed pergis attexere abſurdum conſequens: Si
» dixeris (inquis) dicas etiam neceſſe eſt, argumentum illud
» (SOLOS DIVITES) eſſe vel pauperibus vel opibus ad-
» junctum. At iſtud nec dixi, nec dicam: hoc autem dico, te perperam hîc particulam (SOLUS) cum argumento propoſiti enthymematis, tanquam illius partem conjungere. Quòd ſi particula SOLUS, pars argumenti eſſet: oporteret eam repeti in aſſumtione: id quod nõ fit. Ecce enim:

Solis divitibus dantur opes:
Æmylianus non eſt dives:
Ergo non dabuntur Æmyliano opes.

Dices fortaſſe, ſyllogiſmum hunc vitioſum eſſe: quippe

cx

ex aſſumtione negante in prima figura Ariſtotelis. Quod etſi prima fronte ita videri alicui poſſit: tamen accuratiùs intuenti apparebit, ſyllogiſmum hunc in ſecunda figura cõcludi: ita ut pauló antéá me eſt propoſitus. nam propoſitio æquipollet huic, *Quibuſcunq; dantur opes, ii divites ſunt.* Ab exemplo Martialis tranſis ad exempla duo M. Tullii, alterum é Miloniana de morte Clodii: alterum é prima Catilinaria, de voluntate populi Rom. erga Catilinam. Hîc tu affirmas, vitam & mortem, item tacere & loqui, in privantibus numeranda eſſe. quis negat? at num propterea conſecutio illorum enthymematum (quæ in animadverſionibus explicavi) ex natura privantium pendet? Ego veró etſi in iſtis conſectariis privantia inter ſe opponantur: vim tamen conſecutionis non é natura privantium, ſed é natura pariũ principaliter & proximé pendére judico: id quod ex ea explicatione quam in animadverſionibus expoſui, ſtudioſo veritatis liquére poteſt. Non nego, in iſtiuſmodi exemplis duplicis affectionis rationem ſpectari poſſe: ſed utra affectio principalis ſit, unde ſcilicet conſequens proximé dependeat, inquirendum cenſeo. Spectemus igitur (ſi placet) pauló familiariús.

1. *Si poſſetis vitam Clodio reſtituere, nolletis:*
Non debetis igitur mortem ejus ulciſci.

Quæro ex te, an conſequens ex antecedente ideo ſequatur quód vita & mors privantia ſint? an ideo potiús, quód par ſit antecedentis, & conſequentis probabilitas? equidé hoc poſterius potiús opinor: tu ſi ſecus ſentis, facilé me & libenter á te doceri patiar. Sic,

2. *Perſpicis voluntatem tacitorum:*
Ergo ne expectes autoritatem loquentium.

Quæro iterum ex te, an hujus enthymematis conſequens ex antecedente efficiatur, eó quód tacere & loqui privantia ſint? an veró potiús, quód par ſit utriuſque ſententię ratio: id quod ego potiús opinor.

Sed tempus nunc eſt, ut locum *comparatorum* quàm accuratiſſimé diſquiramus: ad hunc enim te cũ ſingulari quodam deſiderio perveniſſe, & in hac quæſtione vehementer tibi meliore doctrina opus eſſe video. ita mihi quaſi 19.

D veter-

veterno quodam (pace tua dixerim) falſæ doctrinę Rameę oppreſſus videris. Quanquam autem in hoc congreſſu, unum atque alterum vulnus mihi inflicturus es: tamen ſpero, te tandem manus daturum, & herbam (ut aiunt) porrecturum. Reprehendis primùm definitiones meas, quòd non explicent comparatorum naturam atque eſſentiam. At ego quid par, quid majus, quid minus ſit, definitionibus meis explicare mihi non propoſui: ſed quid ſit quod dicitur argumentum vel potiùs argumentatio á pari, á majori, á minori. Nihil igitur hæc reprehenſio lædit definitiones meas. Secunda reprehenſio priori non abſimilis eſt: reprehendis enim quòd argumentum Logicæ inventionis, per ſyllogiſmi partem antecedentem & conſequentem definierim. Equidem fateor, me argumentum á pari, item á minori appellaſſe: ſed communem loquendi conſuetudinem ſecutus, & μετωνυμικῶς locutus, argumentationem intellexi: ſicut etiam argumentationem á majori appellavi. At argumentationis definitio in præceptis Inventionis heterogenea atque aliena eſt. Fateor: & hoc ipſe jam tum inter ſcribendum animadverti: ſed exiſtimabam, ſatis eſſe, ſi appellationes illas adeò uſitatas, ac in omnium ferè vel mediocriter Dialecticis imbutorum ore verſantes veris definitionibus (quantum poſſem) declararem. Nunc autem á te admonitus, definitiones non argumentationis á cõparatis, ſed argumenti, meditabor. Age igitur, novas definitiones proponamus.

Argumẽtũ á	pari,	eſt argumentum comparatum á ſententia	æquè probabili.
	majori,		probabiliori.
	minori,		minùs probabili.

At dices adhuc definitiones iſtas non convenire comparatis omnibus: non enim conveniunt iis quæ ad declarationem rei adhibentur, ſed iis ſolummodo quæ ſyllogiſticæ demonſtrationi inſerviunt. Hæc enim tertia tua reprehenſio eſt, de priſtinis quidem illis definitionibus meis enunciata: Veruntamen ad has novas æquè pertinens. Ego verò nego, definitiones has comparatis, quatenus ad declarandum adhibentur, convenire debere. ſunt enim definitiones *argumenti* á comparatis, non autem *declarationis*

per

per comparata. Cujus quidem definitiones, ex definitionibus á Ramo traditis, facilé aſſumi poſſunt, ad hunc modum:

Declaramẽtum per { par, majus, minus, } eſt declaramẽtum per id cujus quantitas { eádem ſeu æqualis eſt. | excedit. | exceditur. }

Sed pergis, & quartam reprehenſionem adjungis: quam tantummodo attinere vis ad definitionem *majoris & minoris*: quam utramque in alia etiam argumenta cadere dicis, hoc autem, exemplo ſpeciali probas, his verbis: Nam ſi quis hoc modo argumentetur (inquis) Catilina eſt doctus, ideoque bonus: hîc enthymematis antecedens, eſt magis probabile, quám conſequens: nulla tamen á majore argumentatio eſt. Ex hac reprehenſione agnoſco, definitiones illas meas imperfectas eſſe: ſingulaſque ſic explendas fuiſſe:

Argumentatio á { pari, | majori, | minori } eſt quſi {
- In antecedente & conſequente enthymematis ſive affirmativé ſive negativé cõcepto, par eſt probabilitas, & antecedens verum eſt.
- Enthymematis antecedens affirmativé conceptum magis probabile eſt quám conſequens itidẽ affirmativé conceptũ, & tamẽ verũ nõ eſt.
- Enthymematis antecedens affirmativé, conceptum, minús eſt probabile quám conſequens itidem affirmativé conceptum, & tamen verum eſt. }

Verúm enimveró ut priſtinæ meæ comparatorum definitiones imperfectæ fuerunt: ita præſens tua demonſtratio im-

imperfecta eſt: imò ipſa etiam quæſtio. Etenim quum duarum definitionum reprehenſionem propoſuiſſes: priorem tantùm reprehenſionem confirmas. Et pari jure definitionem paris vel potiùs argumentationis á pari reprehendere potuiſſes. Nam ſi quis ita argumentetur: Catilina ſentit: ergo Catilina eſt animal: hîc enthymematis antecedens videtur æquè eſſe probabile atque conſequens: & tamen nulla hîc á pari videtur eſſe argumentatio. Sed ſatis ad hanc quoq; reprehenſionem reſponſum puto. Quanquã præcavendas ſimiles novarum definitionum reprehenſiones video. Similiter enim fortaſſe dices: In enthymemate illo de Catilina, argumentum ſumtum eſt á ſententia probabiliori: & tamen non eſt á majori. At non eſt clauſis oculis vel auribus prætereunda vox hæc (*comparatum*) quam in definitione poſui. Non enim ſatis eſt, ut ſit argumentũ á majori, ſententiam argumenti eſſe probabiliorem quàm eſt ſententia quæſtionis: ſed requiritur præterea ut vel utraq; vel minimùm altera argumenti pars, cum utrâq; vel altera quæſtionis parte collata, comparati quanti rationẽ habeat. id quod in propoſito enthymemate non ſit. Doctrina enim cum virtute ut quantum non comparatur. Etſi autem enthymema illud de Catilina, definitioni meæ argumentationis á majori rectè oppoſueris: tamen obſervare etiam debuiſti axiomata illa ſeu argumentandi á comparatis regulas quas ex Ariſtotele protuli. Iis namque defectus definitionum mearum compenſatur. Quibus obſervatis (quas certè ut veras, atque etiam utiles, meritó obſervãdas cenſeo) intelligetur, enthymema illud de Catilina ideo non procedere á majori: quia affirmativum eſt: quum axiomata illa doceant, á majori tantùm negando argumẽtationem procedere: ſicut á minori, tantùm affirmando: á pari autem, & affirmando & negando. Unde etiam judicari poteſt, quid de altero enthymemate, quod tu de ſatrapa mirificè diſputas, dicendum ſit: *Satrapes non poteſt ſufferre*
» *tantos ſumtus, tu igitur non potes.* An probabilius eſt (inquis)
» minùs in ſatrapa ad perferendos ſumtus ineſſe facultatis,
» quàm in homine mediocris fortunæ? tum reſpondes: Equidem hujus enthymematis & cæterorum ſimilium quib.

tu argumentum á majore contineri vis, antecedens minús probabile eſt. Concedo, ſi conſideretur quatenus conceptum eſt negativé: at ex regulis argumentandi á majori percipere potuiſti, antecedens in hujuſmodi enthymematis, quum ratio argumenti inveſtigatur, conſiderari affirmativé, ſicut & conſequens. Quam meã reſponſionem tu prævidiſti, ac proinde præcavere voluiſti. ais enim: At dices, „ probabilius eſſe, ſatrapã poſſe ſufferre tantos ſumtus, quám „ alium quempiam inferioris conditionis hominem. Ego ve- „ ró illud dico. tu veró quid reſpondes? Concedo, inquis. Bene facis. Et ego ex illo conceſſo infero, enthymema hoc, (Satrapes non poteſt: ergo multó minús tenuis) eſſe á majori: quia á probabiliori: ſed negato. Verúm tu rurſum, quaſi talem reſponſionem olfeciſſes, mox addis. Conſecutionis rationem jam plané mutatam eſſe. Satrapes poteſt „ ſufferre tantos ſumtus. quid hinc conſequetur? inquis. an il- „ lud? Tu igitur potes. tum reſpondes: At (inquam) tibi argu- „ mentatio á majore ſemper negando conficitur. tum quæ- „ ris rurſum, An ergo illud? Tu igitur non potes. Reſpondes „ rurſum: At ejuſmodi á majore conſecutio ridicula fuerit, „ & allatis abs te majorum axiomatis minimé conſentanea. „ Hoc veró illud eſt, quod ſi tu á principio hujus diſceptationis de conſequentia propoſiti enthymematis attendiſſes: nihil horum quæ contra ſententiam meam hîc diſputas, afferre potuiſſes. Quippe docent illa axiomata, a majore non niſi negando argumentationem procedere: á negatione ſcilicet ejus quod probabilius eſt ad negationem ejus quod minús eſt probabile. Concludis, te in comparatorum „ animadverſionibus aſſentiri mihi non poſſe: præſertim „ quum de quolibet feré enthymemate, ſive comparato ſive „ ſimplici argumento concludatur, id dici poſſit. antecedens „ eſſe vel pari cum conſequente probabilitate vel impari. At „ ego ſpero, te in iis quæ modó diſputavi, mihi aſſenſurum. Nec veró ſi jure mihi non aſſentiebaris in argumentorum á pari, á majori, á minori definitionibus: idcirco etiam juſta tibi cauſſa fuit á me diſſentiendi in applicationibus exemplorum: nituntur enim illæ axiomatis Ariſtoteléis; quę vera eſſe haud (opinor) negabis. Et ut applicationes illas re-

ctas atque legitimas eſſe, plané poſſis perſpicere: duas has loquendi formas, tanquã ſymbola ſeu notas diligenter obſervabis: videlicet, MULTO MAGIS & MULTO MINÚS. Quoties enim in conſequente dicitur, vel ſaltem intelligitur hæc nota, *multo magis*; certum eſt argumentum eſſe á minori, h.e. minús probabili. Quum veró dicitur, *Ergo multo minús*, tum dubitari non poteſt quin argumentum á majori ſit, hoc eſt, probabiliori. Quare enthymema iſtud, (*Satrapes non poteſt tantos ſumtus ferre: Ergo multo minus tu potes*) quin á majori ſit, negari certé non poteſt.

20. Porró exemplum illud diſſimilitudinis ex prima ecloga, meritó á me tanquam perperam á Ramo explicatum, reprehenſum eſſe: planum faciam ex illius loci analyſi: Quæſtio eſt, *an Roma ſimilis ſit Mantuæ*? Fatetur Tityrus, ſe id putaſſe: ſed falſó. Propoſitio igitur illius loci eſt & ad quęſtionem propoſitam reſponſio : *Roma Mantuæ ſimilis non eſt.* Tum ſequitur illuſtratio: *Sic canibus catulos*, &c. Quam autem ſententiam his verbis Tityrus illuſtrare vult ? Certé confeſſionem illam ſui erroris, id eſt, hanc ſententiam: *Roma Mantuæ ſimilis eſt.* Hoc manifeſté evincit cohęrẽtia ſententiarum: Cohæret enim ſententia illuſtrationis cum ſententia confeſſionis per conjunctionem (non enim certé adverbium) per conjunctionem inquam ſimilitudinis *Sic.* quæ licet regulariter ſymbolum ſit apodoſeos : tamen hîc per anaſtrophen protaſi ſimilitudinis inſervit: ſicut etiã in illis Virgilii verſiculis, *Sic vos non vobis*. Illuſtratur ergo iis verbis (*Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hœdos Nôram*) non ut tu dicis, diſſimilitudo contracta, id eſt ſententia hęc *Mantua non eſt Romæ ſimilis*, vel potiús, *Roma* (de hac enim quæſtio eſt) *non eſt ſimilis Mantuæ*: ſed ſententia iſti contraria quam paſtor ille falſó ſe concepiſſe fatetur, nempe, *Roma eſt ſimilis Mantuæ*. ait enim , Sic nôram canibus catulos ſimiles eſſe : ſcilicet, ſicut putavi , Romam ſimilem eſſe Mantuæ. Itaque verba illa violenter in contrarium ſenſum detorquentur , & á quæſtione propoſitionis illuſtrandæ aberratur, quum ita exponuntur ut tu cum Ramo exponis ; quaſi paſtor ille dixiſſet : *Ut nec canibus catuli, nec matribus hœdi : ſic nec Mantua Romæ ſimilis eſt.*

Etenim

Etenim paſtor affirmat, inquiens: Sic nôram canibus catulos eſſe ſimiles: at expoſitio negat, Canibus non ſunt catuli ſimiles. Quare immeritó Ramus Columellã in ſuis prælectionibus reprehendit: ut qui collationẽ hanc aliter aſſumſerit: Nihil enim dubiũ eſt (ait referente Ramo Columella) quin ipſa natura ſobolem matri ſimilẽ eſſe voluerit: unde etiã paſtor ille in Bucolicis ait, *ſic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hædos Nôrã.* In quo tamen (ait Ramus) magis ſuũ quám Virgilii ſenſum Columella ſequitur. Quî ſic? Paſtor enim (inquit) hîc errorem ſuum ſignificat, qui magnis parva cõparet: naturæ ſimilitudinem in ſobole non indicat. Equidem miror, P. Ramum acri aliás judicio & expolito præditum, tam longé hîc á ſcopo aberraſſe. Quid enim? paſtor Tityrus naturæ ſimilitudinem in ſobole hîc non indicat? quid ergo ſibi volunt iſta ejus verba, *Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hædos Nôram*? quid nî enim noſſet probéque exploratam haberet naturam pecudum, paſtor? At fatetur errorem, ut qui magnis parva comparet. Ego veró nego, paſtorem iſtis verbis (*Sic parvis componere magna ſolebam*) de ſuo errore confiteri: ſed illis in principio, *Putavi ſtultus ego.* Quaſi dicat: ſicut nôram, canibus catulos eſſe ſimiles ſic putavi, Romam ſimilem eſſe Mantuæ. ſed hoc poſteriús putavi ſtulté: nam falſum eſt. ut poſtea declarat antitheſi: *Verùm hæc tantum alias inter caput extulit urbes*, &c. Quorſum ergo addit? *Sic parvis componere magna ſolebam.* nempe ut oſtendat ſimplicitatem ſuam in comparandis rebus politicis ſibi ignotis, cum rebus paſtoralib. ſibi notis: cujus ſimplicitatis occaſione in errorẽ illum inductus fuit; ita nimirum comparationem inſtituens: ſicut canibus catuli, & capris hœdi ſimiles ſunt: ſic etiam Romæ ſimilis eſt Mantua.

Diviſionem meã generis ſubalterni, & ſpeciei item ſubalternæ (illius nimirum, in intermedium & infimum: hujus veró, in intermediã & ſummam) verã quidem eſſe fateris: ſed minimé neceſſariam judicas. At ſi tibi diviſio iſta minimé neceſſaria videtur: pátere tamen quæſo, ut ſuo authori jucunda ſit: qui illã tanquã chariſſimã filiolã ſcilicet oſculatur. Siq; iſta diviſio neceſſaria ædificii logici pars non ſit: 21.

 attamen

attamen velut vermiculatum emblema habeatur. Verùm enimverò utilitatem non contemnendã diviſionis prioris videre mihi videor, ad conſtituendum ſcilicet ordinẽ methodicum rerum in diſciplinis explicandarũ. Quum enim ordo ille á genere generaliſſimo per genera intermedia ad infimum uſq; genus progrediatur ac deſcendat: iſta autem generis diviſio de tribus his generum generibus (ut de re Logica logicé loquar) admoneat: quis negaverit, diviſionem hanc ad ordinem illum conſtituendum aliquid lucis afferre? Quin etiam diviſio altera, ſpeciei nimirum, non prorſus inutilis videtur. Videtur enim adjumento eſſe poſſe ad definitiones generum infimorum accuraté conſtituendas. Illorum enim definitiones ut accuraté poſſint conſtitui: hoc eſt ut genus proximũ cum ſpecifica differentia poſſit inveniri: videtur tutiſſima via eſſe, ſi primò á genere infimo per genera intermedia quæ ſeſe offerent, aſcendatur ad genus ſummũ: quo quidem invento, dividendo rurſus deſcẽdẽdũ eſt ordine, donec genus proximũ cum differentia ſpecifica generis ad definiendum propoſiti, fuerit repertum. Quam definitionis inveniendæ rationem ego in animadverſionibus, duobus exemplis illuſtravi.

22. Ovidianum de animalium diviſione exemplum, minùs » idoneum mihi viſum fuiſſe affirmas: quia in eo non gene- » ris in ſpecies diviſio, ſed diſtributio á ſubjectis contineatur. Ubi veró ego negavi, in eo exemplo deviſionem generis in ſpecies contineri? Num ubi dixi, diviſionem hanc ſumtam eſſe é ſubjectis? At ex hac affirmatione negatio illa minimé efficitur. Poteſt enim eſſe diviſio generis in ſpecies: ſive ſpecies é ſubjectis, ſive ex adjunctis, ſive ex cauſſis, ſive ex effectis ſumtæ atque conſtitutæ ſint. Quare hic inconſiderate explicationem pro reprehenſione arripuiſti: nec eſt ut putes, tibi hac de re ſecus ac mihi videri. hoc uno excepto, quód dicis, unamquamque ſpeciem in illa diviſione enumeratam, ſubjecto loco *illuſtrari*. Non enim ibi eſt propoſitum poetæ, animal primúm in ſpecies dividere, deinde ſpecies illas illuſtrare: ſed recta ſpecies animalis ſuis locis diſtinguere. Interim diviſionem quandam animalis hic contineri non nego. Quod autem de propoſito poetæ

dixi,

dixi, ex ipſius verbis manifeſté liquet. ait enim:

Neu regio foret ulla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cæleſte ſolum, &c.

Appendicem quam præceptioni diſtributionis ſubjeci, 23
ſuis ipſam viribus plané concidere dicis. Quî ſic? inquam. “
Nam ais, (inquis) te de vocabulorum ambiguorum ſignifi- “
cationibus præcipere. At diſtinguere ambiguam vocem “
in ſua ſignificata, non eſt artis dialecticæ, quæ diſſerendi “
præcepta tradit: ſed hominis potiús Lexicon aliquod me- “
ditantis. Hujus tuæ ratiocinationis vitia quó apertiús poſ- “
ſim oſtendere, ſyllogiſmum é tuis verbis ſecundum artis ordinem formabo.

Diſtinguere ambiguam vocem, non eſt Dialecticę docentis:

At Piſcator præcipit in Dialectica docente de vocabulorum ambiguorum ſignificationibus: hoc enim ipſe ait.

Quid jam his poſitis concludetur? Nihil certé: quũ ſyllogiſmus conſtet ex quatuor terminis, propterea quód medium eſt (ut Ariſtoteles loquitur) διττὸν, id eſt duplex ſeu geminum. Aliud enim certé eſt; diſtinguere ambiguam vocem; & aliud, Præcipere de ambiguæ vocis diſtinctione. Sicut aliud eſt, dividere rem quãpiam in ſpecies, aut partiri in mẽbra: aliud veró, de diviſione generis & partitione integri præcipere. Quorum illud, Dialecticæ utentis, vel potiús cujuſvis diſciplinę arte Dialectica utẽtis: hoc veró, Dialecticę docẽtis, hoc eſt ejus diſciplinę quæ pręcepta diſſerendi tradit, officiũ ac munus eſt. Hoc igitur primum ratiocinationis tuæ vitiũ eſt, elenchus παρὰ τὸ μὴ ἑπόμενον. Alterũ vitium eſt falſitas aſſumtionis: eaque duplex. nã ego in iſta appendice, nec de vocabulorum ambiguorum ſignificationibus præcipio: neque me præcipere dico. Hoc tantúm “
dico, videri ad bene diſſerendum & hoc pertinere, ut voca- “
bulorum ambiguorum ſignificationes diligenter diſtin- “
guantur. E quibus verbis plus colligere non poteris, quám ego ipſe deduxi: nimirum utiliter de diſtinctione nominis ambigui, in præceptis diſſerendi præcipi. Etenim quicquid ad bene atque artificioſé diſſerendum pertinet, de

illo ſine controverſia inter præcepta bene diſſerendi præcipiendum eſt. Præterea quum Dialecticę ſubjecto non ſolúm res, ſed etiã verba cõtineantur: nã etiã de verbis bene diſſeri poteſt: quis negaverit, præceptum de diſtinguendis verbis ambiguis, ad pręcepta Dialecticę pertinere? Dices fortaſſe, verborũ in ſuas ſignificationes diſtinctionẽ ad aliqd᷑ diſtributionis genus ex iis quæ á P. Ramo tradita ſunt, revocari poſſe. Et certé videtur revocari poſſe ad diſtinctionẽ generis in ſpecies. non, quód vocabuli ambigui ſignificationes (quarum ſcilicet una ſemper propria eſt, reliquæ modificatę) revera ſpecies ſignificet ejus rei quæ vocabulo ambiguo proprié ſignificatur: ſed quód quaſi ſpecies ſeu modi ſignificationis dici poſſe videantur. Utinam veró qui hodie tot in variis linguis Lexica (laudabili quidẽ illi ſtudio) meditãtur ac divulgant; Logicã hanc diſtinguendi, accuratiús adhiberent: Non cerneretur in pleriſque Lexicis tanta ſignificationum & ταυτολογία & confuſio.

24. Pervenimus feré ad finem animadverſionum in librum primũ: reſtant enim duæ tantúm quęſtiones quę ad doctrinã Inventionis, & quidẽ ambæ ad præceptionem de teſtimonio, poſtremo ſcilicet argumenti genere, pertinent. Earum quęſtionum altera eſt de teſtimonii diviſione, altera de vi probationis. Teſtimonium igitur diviſi quadrifariam: primúm á forma, in id quod cõtinetur verbis, & in id quod factis: deinde ab efficiente, in divinum & humanum: tum á ſubjectis, in promiſſionem & confeſſionem: poſtremó ab adjuncto quodam, in id quod cum jurejurando conjunctum eſt, & quod ſine jurejurando eſt. Contra has diviſiones tu diſputaturus, casq; (ſi poſſis) é civitate Logica tanquam legum violatrices exterminaturus, unica Rami excepta, ſic proponis. Iſtas ego diviſiones (inquis) neſcio quid magnæ confuſionis complexas eſſe diſputo. Commodé profectó tibi excidit verbum illud, NESCIO QUID. nam quod nuſquam eſt, id ne ſciri quidem poteſt. Ubi enim quęſo eſt mirifica iſta quam fingis, confuſio? In eo ſcilicet, quod diviſio teſtimonii ab efficiente, reliquas omnes comprehendit: itemq; aliæ alias. At unde hanc (quam tu hîc temeré fingis) mutuã cõprehenſionem probas? Nempe ex

eo, quód quęlibet teſtimonia ſive verbis aut factis continentur, ſive promiſſiones aut confeſſiones fuerint, ſive cum jurejurando aut ſine jurejurando extiterint, quælibet (inquis) illa vel divina teſtimonia ſunt vel humana. Sed qualis (obſecro) hæc probatio eſt? Dividatur primúm homo ab efficiente (quoniã hoc tibi methodus videtur poſtulare) in creatũ & generatum: deinde á ſubjectis, id eſt objectis, in philoſophos & politicos & opifices & ruſticos: tũ ab adjunctis, in bonos & malos, ingenioſos & hebetes, doctos & indoctos, &c. Quæro nunc ex te: Nũ quia quilibet homines, ſive philoſophi fuerint aut politici aut opifices aut ruſtici; ſive boni aut mali, ingenioſi aut hebetes, docti aut indocti: quivis inquam illi, quia aut creati ſunt aut generati: num idcirco duas poſteriores diviſiones in prima comprehenſas eſſe dicis? At quomodo comprehenderentur, quum ſint diverſi generis, ſumtæ inquam é diverſis rerum generibus? num igitur heterogenea á ſe mutuo poſſunt comprehendi? Pari ratione diviſiones cauſſæ efficientis á P. Ramo traditas, reprehendito. Omnis cauſſa efficiens, ſive ſola efficiat, ſive cum aliis, ſive per ſe efficiat, ſive per accidens: omnis inquam cauſa efficiens, aut procreat aut tuetur: Ergo poſteriores duæ diviſiones in prima illa continentur. Ac proinde ſicut in præceptione de teſtimonio diviſionem in divinum & humanum á Ramo traditam ſufficere, aliquas veró á me adjunctas redundare atque expungi debere cẽſes: ſic etiam judicato, ſufficere primam diſtinctionem efficientis á P. Ramo traditam: reliquas veró duas tanquam ſupervacuas & in prima comprehenſas expungito. Concludis, quadruplici illa mea teſtimoniorum diſtributione, logicæ diſciplinæ leges negligi: immó & methodi inverſionem iſthuc acceſſiſſe. Non ſatis conſideraté hîc locutus es: ſic enim methodum cum logicæ diſciplinæ legibus copulas, quaſi ipſa in illarum numero non comprehendatur. Sed rem videamus. Ais ſine exceptione, leges diſciplinæ logicæ diſtributione illa negligi. quæ autem leges? utiq; leges dividendi. at quæ ſunt illæ leges? Equidem duas generales dividendi leges á communi noſtro pręceptore traditas memini: alteram, ut partes cum toto conſentiant: alteram,

alteram, ut partes inter ſe diſſentiant. Peto jam á te, ut duas has leges in quadruplici iſta diviſione neglectas eſſe oſtendas. Equidem neutram in ulla earum violatam video. Aut intelligiſne leges illas de artis materia? In qua igitur illarum diviſionum, violata eſt lex κατὰ παντὸς? An non *omne* teſtimonium, aut divinum aut humanum eſt? an non *omne* teſtimonium, aut verbis conſtat aut factis? an non *omne* teſtimonium, aut promiſſio aut confeſſio eſt? nónne denique *omne* teſtimonium, aut jusjurandum adjunctum habet, aut illius expers eſt? Non eſt igitur violata lex κατὰ παντός. Sed forté violata eſt lex καθ' αὑτό. quid igitur? num rei cauſſa efficiens, num forma, num objecta, num denique adjuncta, á natura rei aliena ſunt, & illi heterogenea? Immó hæc omnia in argumentis conſentaneis á præceptore noſtro numerantur. Et veré. Quare nec lex καθ' αὑτό contemta eſt. Reſtat lex tertia, καθόλου πρῶτον: num hanc violatam eſſe fatebimur? Sané veró: ſed non in omnibus, immó in una tantúm. Non enim in diviſione ab objectis: nam certé quicquid aut confeſſio eſt aut promiſſio, id etiam teſtimonium eſt. Non etiam in diviſione ab adjuncto: nam quicquid aut jurejurando caret (privatio enim hîc, non ſimplex negatio intelligenda eſt) id utique teſtimonium eſt: eſt enim aut confeſſio aut promiſſio. Etenim jurisjurandi nullus alius eſt uſus quám ut eo vel promiſſio vel cōfeſſio aliqua, ac proinde aliquod teſtimoniũ, confirmetur. Nuſquã ergo jusjurandũ extra teſtimoniũ reperitur. Jam veró diviſio á forma, nũ & ipſa reciproca videtur? Mihi quidé videtur. nã ut omne teſtimonium aut verbis continetur aut factis: ita quicquid vel Deus diviniq́ue ſpiritus, vel homines faciunt, ut loquuntur, id teſtimonii alicujus, nempe vel confeſſionis vel promiſſionis (ſub qua comminationem comprehendo) continere vim videtur. Reſtat diviſio á cauſſa efficiente: num & hæc reciproca eſt? Haud videtur. nam omne quidem teſtimonium, aut divinum aut humanũ eſt: at nõ quicquid vel divinũ vel humanũ eſt, continuó teſtimoniũ eſt. nã hæc diviſio in alia quoq; argumenta cadit. verbi gratiâ, eſt cauſſa efficiens divina, quæ vulgó dicitur prima: & eſt etiam humana, item naturalis: quæ di-

cun-

cuntur cauſſę ſecundæ.Sic eſt effectũ divinum, ut creatio mundi, redemptio electorũ,ſãctificatio eorundẽ:eſt etiam effectum humanum,ut ſunt omnia opera artificum:ut ædificia, arma,veſtes, &c.Ex his perſpicitur, tantum abeſſe ut tres meæ diviſiones, tanquam ſupervacaneæ & illegitimæ expungi; unica autem Rami,tanquam ſola legitima,cæteraſq; omnes comprehendens, retineri debeat: ut potiús cõtrá diviſiones meæ tanquã per omnia legitimæ, diviſioni Rameæ vel potiús Ciceronianæ,tanquam in legem καθόλου πρῶτον peccanti, meritó ſint præferẽdæ.Porró quod de methodi inverſione admones, grato animo accipio: idque deinceps emendabo.

Jam veró expedita quæſtione diviſionis:reſtat ut etiam dicamus de vi probationis. De teſtimonio, Ramus abſque ulla exceptione pronunciat:quum exquiſita rerum veritas ſubtiliús exquiritur,illud perexiguam vim probationis habere. Hoc pronunciatum ego reprehendi falſitatis: quia teſtimonium veré divinum vim probationis habeat maximam. Quid tu contrá? quomodo veritatem pronunciati Ramẽi tuẽris? Concedis mihi enthymematis mei antecedens: quo conceſſo,quomodo conſequens(id eſt veritatem reprehenſionis meæ) negare poſſis, equidem non video. Sed quæris: Quænam ratio ſit, unde divinum teſtimoniũ tantam ad probandum vim habeat. Quaſi veró ſi aliqua ratio tantę authoritatis indicari poſſit:idcirco authoritas ipſa ac vis probationis illa,nulla ſit? ac non potiús contra, cujus rei vera ratio afferri poteſt, eam ipſam quoque eſſe oporteat. Quare hæc de ratione authoritatis atque ponderis in teſtimonio divino quæſtio,merum effugium eſt: ad pronunciatum quidem Ramëum á mea reprehẽſione vindicandum inefficax: ad veritatem autem animadverſionis meæ ſtabiliendum efficaciſſimum. 25.

Hactenus reſpondi ad ea quæ tibi in animadverſionibus meis in librum primum non ſatisfaciunt: ſequitur nunc ut quęnam in animadverſionibus libri ſecundi deſideres, videamus. Utrúm axioma, affirmatum an affirmans dici debeat,levem eſſe controverſiam dicis: nec rationem quam expoſui,cur affirmãs appellare malim,refutas. Itaque nullam

Iam mihi occaſionem plura dicendi præbes.

26. Ais, majorem eſſe controverſiam de veri axiomatis definitione. Videamus igitur quanto tu illam ſtudio diſceptes. De veritate (inquis) definitionis Rameæ confiteris: ſed tuam accuratiorem eſſe judicas. tum addis, Mihi tua non ſatis videtur inſtructa commodé. Qui ſic? inquam. Quia in hoc enunciato, (inquis) *Quanquam Piſo eſt doctus, tamen improbus eſt*, diſſentanea affirmando componuntur: attamen verum axioma eſt. At, inquam, hæc tua ἔνστασις committit fallaciam διαιρέσεως. Non. n. verum enunciatum hac ſola differentia compoſitionis conſentaneorum, itemq; disjunctionis diſſentaneorum definivi: ſed adjunxi differentiam alteram, videlicet compoſitionis conſequentium & disjunctionis inconſequentium. Quam quidem differentiam propter enunciata compoſita addendam judicavi: quippe quū compoſiti enunciati partes, ſint enunciata ſimplicia, in quibus inter ſeſe comparatis conſequentia & inconſequentia ſpectatur: ſicut in partibus enunciati ſimplicis quæ ſunt notiones ſimplices ſeu νοήματα incomplexa, quum inter ſeſe comparantur, conſenſio diſſenſioque conſideratur. Dices fortaſſe, quod de conſequentia & inconſequentia compoſitorum enunciatorum affirmo, id non eſſe κατὰ παντός: quū videatur proprium eſſe enunciati connexi: ut, *Si jam dies eſt, utiq; jam non eſt nox.* At inquam, in disjuncti quoque enunciati partibus conſequentia vel inconſequentia eſt: id quod inde perſpicitur, quod enunciata disjuncta in connexa poſſunt tranſmutari: cujus tranſmutationis cauſſam expoſui cap. 16 in doctrina de ſyllogiſmo disjuncto. Sed quid videtur de enūciato copulato? nū & illius partes conſequētiam aut inconſequentiam habent? Sané, ſi quodvis enunciatum ſimplex ex quovis enunciato ſimplici aut ſequitur aut non ſequitur: dubium eſſe non poteſt, quin copulati enunciati partes, alia ex alia vel ſequatur vel non ſequatur. Quæ quidem ratio quum omnium compoſitorum enunciatorum communis ſit: de ſingulis ſeorſim dicere nihil attinebat. Veruntamen vt inductionem inſtitutam abſolvamus, dicamus etiam de enunciato diſcreto: hoc enim é compoſitis enunciatis ſolum reſtat. Diſcretum igitur

enun-

enunciatum videtur æquipollere copulato, quantùm quidem ad partium ipſius, id eſt, ſimplicium enunciatorum in eo contentorum affirmationem negationémve attinet. verbi cauſſa, *Quanquam Piſo eſt doctus, tamen improbus eſt:* æquipollet huic, *Piſo & doctus eſt, & improbus*. Quum igitur partium enunciati diſcreti eádem ſit ratio, quæ eſt partium enunciati copulati: hæ autem inter ſeſe conſequentiam vel inconſequentiam habeant: ut paulo anté demonſtraui: de conſequentia & inconſequentia enunciati diſcreti dubitari ampliús non poteſt. Hiſce ita ad refellendum tuam ἔνστασιν expoſitis, videamus nunc quam vim habeant ad definitionem noſtram á quavis merita reprehenſione vindicandam. Etſi enim tibi meritó allata expoſitione ſatisfactum eſſe debeat: tamen quoniam fieri poteſt ut definitio mea juſtioribus reprehenſionibus obnoxia ſit: age ad laudem veritatis: quám poterimus acerrimé ipſimet in noſtra inquiramus, eaque ſi falſa ſint, repudiemus: ſin vera, eó libentioribus animis amplectamur. δεῖ γὰρ (ut graviter Philoſophus pronunciat) ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ φιλοσόφους ὄντας. Age igitur, definitiones noſtræ in conſpectum proferantur: & an lucem ferre poſſint, diſpiciatur. 1 Ethic. 6.

Verum enunciatũ eſt, in quo cõſentanea conſequentiáve componuntur, aut diſſentanea vel incõſequentia disjunguntur: Falſum contrá, in quo diſſentanea vel inconſequentia componuntur, aut conſentanea vel conſequentia disjunguntur.

Definitioni veri enunciati tu oppoſuiſti exemplum hoc, *Quanquam Piſo doctus eſt tamen eſt improbus*. hoc enunciatum, verum eſt; (inquis) & tamen in eo diſſentanea componuntur. Sit ita. Sed quid ſi in eo componerentur conſequẽtia: nonne adhuc ſtaret mea definitio? Quód ſi aũt nec conſequẽtia in eo cõponantur: tum certé definitionũ mearum veritas ex parte labetur, nondum tamẽ tota corruet. Quid igitur? Hęc duo enũciata (*Piſo eſt doctus, Piſo eſt improbus*) ſúntne conſequẽtia, an inconſequentia? Si cõſequentia ſunt, neceſſe eſt ut alterũ ex altero ſequatur: idq; vel utrumvis, vel alterũ tantúm. At neutrum ex altero ſequitur. Non

igitur

igitur ſunt conſequentia. At componi poſſunt in enunciato
vero: ut exemplum abs te allatum demonſtrat. Ergo verum
enunciatum non veré à me definitum fuit eſſe id in quo
conſentanea inconſequentiave componuntur, aut diſ-
ſentanea vel inconſequentia disjunguntur. Etenim nihil
horum fit in enunciato illo diſcreto de Piſone: & tamen il-
lud vivente Piſone verum erat, aut certé verũ eſſe poterat.
Habes igitur, Tempelle, quod eſt accuſatori maximé op-
tandum, confitentem reum: ſed tamen hoc ita confiten-
tem, ut ſi velit, propoſitum ſuum obtinere per te quidem
poſſit. Poſteaquam enim veré dixiſſes, in iſto enunciato
(*Quanquã Piſo eſt doctus, tamen improbus eſt*) diſſentanea af-
» firmando componi: tum tibi ipſe objicis, At fortaſſe dices
» ratione vinculi disjungi iſta diſſentanea. & ſubjicis: Sit ita.
At non vides Tempelle, te nimis inconſideraté id mihi ul-
tró largiri quod ego nunquam petere auſus fuiſſem: quippe
quod ſit μέγα λίαν αἴτημα: non ſecus ac ſi peterem, mihi cre-
di, ſi dicerem, *Sol non lucet in meridie*. Quod enim quęſo vin-
culum eſt in iſto enunciato? nónne duæ illæ conjunctiones
diſcretivę, *Quanquam* & *Tamen*? at num duo iſta diſſenta-
nea, *Doctus* & *Improbus*, in propoſito enunciato ratione iſti-
us vinculi disjunguntur? Minimé veró: quippe quum iſtud
vinculum careat adverbio negandi prępoſito. Veruntamẽ
tu concedis, in propoſito enunciato diſſentanea disjungi:
quo conceſſo definitio mea non concutitur, ſed ſtabilitur.
» Sed addis: Dicamus igitur hoc modo, Non quanquam Pi-
» ſo eſt doctus, tamen eſt imbrobus. & ſubjungis: Vides jam
» diſſentanea utroque modo disjungi: falſum tamen enunci-
» atum eſt: at ex tua definitione verum eſſe debuit. Hîc de-
mum video, præcedentem meam verborum tuorum re-
prehenſionem non ad mentis tuæ ſententiam, ſed ad τὸ τοῦ
λόγου φαινόμενον pertinere. Etenim tua verba ita cõparata ſũt,
ut non niſi ad præcedens enunciatum, de quo eſt quæſtio,
» referri poſſint: ais enim, Ratione vinculi diſſẽtanea ISTA
disjungi. at quænam ISTA? nempe quæ in illo enunciato
de Piſone fuerunt propoſita. Et ais, DISJUNGI: tan-
quam de re quæ jam ante oculos cõſpiciatur. At ex iis ver-
bis quæ modó recitavi, conjicio: te dicere voluiſſe, non
DIS-

Disjungi: ſed Dis jungi poſſe. Affers enim deinceps exemplum ubi diſſentanea iſta disjunguntur. Sed tamen, quid eſt quod ais, *Ratione vinculi?* num igitur & alia in enunciatis vel disjungendi vel conjungendi ratio aut modus eſt, quám ipſum vinculum? te quidem alium quoq; modum fingere, verba tua manifeſté innuunt. ais enim, in hoc enunciato (Non quanquam Piſo eſt doctus, tamen improbus eſt) diſſentanea utroq; modo disjungi. quibus nam illis? Mihi quidem non niſi unicus ille vinculi modus cognitus eſt: tu, ſi & alterum quendem noſti, velim ut eum mihi communices. Hic obiter & illud admonere libet: non videri mihi in diſcretis enunciatis negantibus adverbium negandi præponendum eſſe conjunctioni illi quæ attrahit (ἐφελκτικὰ enim μόρια Græci Grammatici vocant) ſed illi quæ attrahitur: id eſt, non cònjunctioni *Quanquam*, vel ſimili: ſed conjunctioni *Tamen*. Nam prior illa loquendi ratio, obſcura videtur & inepta & inuſitata: poſterior autem, concinna & perſpicua & uſitatiſſima. ne dicam de conjunctionis *Tamen* principatu: de quo preceptor (ut meminiſti) admonet. Sed definitionis meæ falſitate demonſtrata: expectas fortaſſe, ut pro illa veriorem inveniam ac reponam. Equidem illud per otium conabor: interea autem temporis, in definitione Ramea acquieſcam.

Sic igitur definitione enunciati veri diſcuſſa, proximum 27
eſt ut tranſeamus ad ipſius diſtributionem. Diſtributionem igitur veri axiomatis in contingens & neceſſarium, non immeritó á me reprehendi fateris: quum nō ſit καθόλου πρῶτον: ſed quomodo adhibita correctione ſubtiliús limāda ſit, «
interrogas, & ad opus me cohortaris. At res, inquam, á me «
jam peracta eſt: inſpice. n. (ſi placet) animadverſiones meas. Quanquam quid vetat, etiam hîc nōnihil ea de re dici, præſertim quum juxta Platonē δὶς καὶ τρὶς λεκτέον τό γε καλῶς ἔχον. Judico igitur, enunciatum dividendum eſſe ſex modis, quos oculis ſubjicere libet.

1. { Affirmatum, Negatum.
2. { Verum, Falſum.
3. { Contingens, Neceſſarium.
4. { Homogeneum, Heterogeneum.
5. { Reciprocum, Non-reciprocum.
6. { Simplex, Compoſitum.

Hæ diviſiones omnes obſervant legem κατὰ παντὸς,& legem καθ' αὑτό: ſed duę tantúm primę obſervant etiam legẽ καθόλου πρῶτον, reliquarum veró nulla. Cujus diverſitatis cauſſa hæc eſt,quód prima diviſio á forma,ſecunda veró á propriis adjunctis ſumta eſt: at reliquæ omnes ab adjunctis communibus. Ac ne mirum tibi videatur, quód dico, primam diviſioné ſumtã eſſe á forma: eó quód Ramo poſtrema diviſio á forma ſumta videatur,priores veró omnes ab adjunctis: (id quod intelligi poteſt ex principio capitis quarti,ubi de axiomate ſimplici præcepturus, hujus modi
» tranſitionem facit: Atque hæc de communibus axioma-
» tis affectionibus: ſpecies ſequuntur. tum diviſionem iſtam
» ſubjungit: Axioma (inquit) eſt ſimplex aut compoſitum)
age cur nobis ſecus videatur, demonſtremus. Affirmatio & negatio dant enunciato ſuum eſſe: ſeu (ut Ramus loquitur) per affirmationem & negationem enunciatum eſt id quod eſt,& á cęteris omnibus rebus diſtinguitur. quippe quicunq; aliquid enunciat: is quatenus enunciat, aut affirmat aut negat. Quare affirmatio & negatio,enunciati forma eſt. Secunda diviſio (ut dixi) ſumta eſt á proprio adjuncto.Etenim veritas & falſitas, propriæ enunciati qualitates ſunt: quæ ex ipſius forma emergunt, adeoque ipſius eſſentiam ſequuntur: (non minús quám ridendi facultas vim ratiocinandi ſequitur in homine) nec ulli præterea rei cõpetunt. Jam cæteras diviſiones omnes, ab adjunctis cõmunibus ſumptas eſſe,age de ſingulis demonſtremus. Tertiæ igitur diviſionis differentias, contingentiam ſcilicet & neceſſitatem,qualitates cõmunes eſſe cenſeo enunciatorũ & rerum tũ naturalium,tum humanarum,tum veró earum alteram etiam divinarum.In rebus naturalibus contingere dicitur quod ita évenit,ut etiãſi ſecus eveniſſet, nihil tamẽ propterea contra naturã accidiſſet:ut ſi (verbi cauſſa) quum heri veſperi cælum rubuerit,hodie mané ſerenum ſit. Neceſſarió autẽ fieri in rebus naturalibus dicitur quod per naturã fieri aliter non poteſt:quodque ſi aliter eveniat, cõtra naturã évenit: ut quum ignis non urebat juvenes illos Iſraëlitas in fornace ardẽtiſſima regis Babylonii. Jã in rebus humanis cótingere dicuntur quæ ita ab homine fiunt, ut etiamſi

amſi ſecus fierent, nihil tamē contra naturā humanæ voluntatis (qua nihil mutabilius eſt) fieret. Neceſſarió autem fieri in rebus humanis dicūtur, quæ fiunt ab homine ex vi decreti divini. quo modo Judas Iſcariotes neceſſarió prodidit dominū, ut ſatisfieret ſcilicet decreto Dei de redimēdis per filii ſui mortē electis: quæ tamen Judæ actio, ſua natura fuit contingens. Etſi enim Chriſtum nō prodidiſſet Judas, nihil tamen contra naturā voluntatis humanæ qua Judas erat præditus, actum vel potiús omiſſum fuiſſet. Porró in rebus divinis contingentia locū nullum habet: ſed ſola ibi neceſſitas eſt. Deus enim quicquid eſt, neceſſarió eſt: & quicquid agit facitve, neceſſarió agit & facit: veruntamen voluntate liberrima. Neceſſitas enim quę in Deo eſt, libertatē voluntatis non tollit: & eſt ſumma Dei perfectio: qua fit ut Deus non poſſit nō eſſe bonus; & ut quicquid agit aut facit, non poſſit non bene agere aut facere. Ex his quæ expoſui, intelligitur: cōtingentiam & neceſſitatem proprias enunciatorū differentias non eſſe. Sequitur diviſio quarta, qua enunciatū dividitur in homogeneū & heterogeneum: differentiis non ſané propriis enunciati, ſed aliarum rerum communibus. Etenim ὁμογένεια ſive συγγένεια, & ἑτερογένεια, in rebus fuit antequam homo eſſet á Deo conditus, ac proinde antequam quicquam de rebus enunciare poſſet. Verbi cauſſa, herbæ, & arbores, & ſtellæ, & aves, & piſces, & quadrupedes: ſingula inquam hæc cúm inter ſe homogenea, tum alia aliis heterogenea fuerunt: antequam primi noſtri parentes fuiſſent á Deo conditi. Jam nec quinta diviſio differentias proprias habet. nam reciprocatio ejuſque contrarium, non enunciatorum propriæ affectiones ſunt: ſed communes etiam notionibus ſimplicibus: ut relatis, ut definitioni, ut diſtributioni, ut proprio adjuncto, ut denique proprio cuivis. Reſtat poſtrema diviſio, in ſimplex & compoſitum. At hæ differentiæ, extra enunciatum latiſſimé ſeſe proferunt. Quippe non ſolúm in Logica inventione argumentum in ſimplex & comparatum, ac poſtea in doctrina diſpoſitionis ſeu judicii, ſyllogiſmus in ſimplicem & compoſitū dividitur: verúm etiam in Phyſicis, corpus naturale in ſimplex & compoſitum diſtinguitur: de-

nique differentiæ iſtæ in pluribus rebus locum habent. Elaboravi quantum in hoc tempore potui, optime Tempelle: ut non ſolúm diſtributionē axiomatis veri, quæ eſt a Ramo tradita, ſed etiā cęteras enunciati diviſiones, & adhibita correctione limarem, & addita explicatione illuſtrarē. Et ſané diſtributionem illam axiomatis veri ſubtiliús limavi quám erat: nondum tamen quantum ſatis eſt. nam etiam ſic limata, adhuc peccat in legem καθόλυ πρῶτον. Quid ergo reſtat, quám ut diligenter quantum cuique otii dabitur, diſtributionum iſtarum emendationes meditemur?

28. Porró vindicationem ſententiæ Talæi de enunciati diſcreti contradictione, metuo ne fruſtrá cōtra meam reprehenſionem ſuſceperis. Quum diſcretum negatum (inquis) „ affirmato connexo contradicit: illius antecedens non alio „ modo conceditur & ponitur, quám antecedens connexi: „ Hîc tu primúm pro cōfeſſo aſſumis id quod in controverſia eſt poſitum: nempe, diſcretum negatum affirmato connexo aliquando contradicere. at quæſtio eſt, an contradicere poſſit, ac proinde an unquam contradicat. Talæus affirmat: Piſcator negat. & ſuæ negationis rationem hanc affert, quia diverſa ſit ratio antecedentis. nam in connexo antecedens non veré affirmatur, ſed tantúm affirmatio ejus fingitur: at in diſcreto antecedens, tanquam veré affirmatum, conceditur. Quod diſcrimen á te negari miror: quum ex communi rectè loquentium ſenſu atque intelligentia deſumptum ſit. nam ſi quis ita loquatur, *Si iſte abeſt á culpa, caret etiam ſuſpicione:* is hoc ſermone non fatetur tacité ac (ut vulgó loquuntur) præſupponit, iſtum de quo ſermo eſt, á culpa abeſſe: ſed tantúm docere vult, quid inde ſequatur, ſi iſte á culpa abeſſe concedatur. At veró qui ſic loquitur, *Quanquam iſte abeſt á culpa, non tamen caret ſuſpicione:* is utique in antecedente fatetur & concedit, iſtum á culpa abeſſe: ſed opponit negationem rei diverſæ: illum ſcilicet non carere ſuſpicione.

29. Non Majori ſucceſſu vindicationem ſententiæ Rami de ſignificatione enunciati disjuncti, ſuſcepiſti. Ait Ramus, enunciato disjuncto ſignificari, é disjunctis unicum verum

eſſe.

eſſe. Ego contrá diſputo, hoc non eſſe κατὰ παντὸς: quia
falſum ſit de enunciato disjuncto in quo diviſio enunciatur
de ipſo genere diviſo: id quod manifeſto exemplo demon-
ſtravi. Quid tu? quod tandem in tam clara luce effugium
quæris? Propoſito illo exemplo, *Omne animal vel rationale* ‹‹
eſt vel irrationale: ſubjungis, & in hoc disjuncto ſignificari, ‹‹
unicum é disjunctis verum eſſe. Nam ſi illud disjunctionis ‹‹
membrum (inquis) de animali quovis verum fuerit, hoc ‹‹
certé de eodem falſum erit: quum utrunque nulli animali ‹‹
conveniat. Sed quid hoc, inquam, ad rem? Quaſi veró nũc ‹‹
queſtio ſit, an ſi alterum é disjunctis verum fuerit, tum al-
terum neceſſarió ſit falſum: ac non potiús hoc quæratur,
an ſemper disjuncto ſignificetur, é disjunctis unicum ve-
rum eſſe. Id autem non ſemper ſignificari, ſatis perſpicué
(ut opinor) in animadverſionibus demonſtravi.

Sed ſententiam Rami de ſignificatione disjuncti contra 30
alteram quoq; reprehenſionis meæ partem tueri conaris:
& ais, me non ſolúm falli, quum axioma iſtud falſum eſſe ‹‹
dicam in eo disjuncto, in quo de ipſo genere enunciatur ‹‹
diviſio: ſed etiam non minús errare, quum verum eſſe ‹‹
contendam in eo tantúm disjuncto in quo diviſio enunci- ‹‹
atur de ſpecie generis diviſi. Cur veró? inquam. Equi- ‹‹
dem (inquis) in omni é disjunctis diviſione parem verita- ››
tem obtinet: ſive ſit diviſio generis in ſpecies, ſive ſubjecti ‹‹
in adjuncta, aut adjuncti in ſubjecta: præſertim quum Ra- ‹‹
mus non differat, unicum é disjunctis ſemper eſſe re ip- ‹‹
ſa verum, alterum falſum: ſed id ab enunciante ſignificari ‹‹
& intelligi, é disjunctis propoſitis unicum eſſe verum. ‹‹
At (inquam) hoc effugium nullam ad elabendum vim
habet. Nemo enim ſana mente præditus, quum divi-
ſionem de genere diviſo enunciat, vel ipſe intelligit vel a-
liis ſignificare vult: unicum é disjunctis verum eſſe: ſed
nihil aliud agit, quám ut ſpecies ejus generis de quo loqui-
tur, enumeret. Nam hoc genus disjuncti enunciati præ-
cipué adhibetur ad declarationem ejus quæſtionis qua
quæritur, quot partes ſpeciéſve res propoſita habeat. ut
quum quæritur, Animalis quot ſpecies ſunt? Duæ: nam
animal vel rationale eſt, ut homo: vel irrationale, ut be-

ſtia. Alterum veró disjuncti enũciati genus, quo ſcilicet diviſio enunciatur de ſpecie generis diviſi, non ſolet adhiberi ad declarationem quęſtionis ſimplicis, ũt prius: ſed ad demonſtrationem conjunctę: ut, Rabirius aut cum Saturnino fuit, aut cum conſulibus, aut latuit. quod enunciatum orator adhibet ad demonſtrandum, Rabirium cum conſulibus fuiſſe.

Petes fortaſſe á me, ut demonſtrem, hoc enunciato enunciari diviſionem de ſpecie generis diviſi. Id veró haud invitus faciam. Diviſio iſta trimembris quæ de Rabirio á Cicerone enunciatur, diviſio tunc erat civium Romanorum, quum ſeditionem moliretur Saturninus. Tunc enim cives Romani in tres quaſi ſpecies ex diverſitate locorum diſtincti erant: alii enim cum Saturnino erant, alii cum conſulibus, qui contra Saturninum arma ceperant: alii denique domi latebant. Quód ſi quis jam dicat, Omnes cives Romani eo tempore aut cum Saturnino fuerunt, aut cum conſulibus, aut latuerunt: num is vel ipſe intelligit, vel aliis ſignificare vult, é tribus iſtis disjunctis unicum verũ eſſe? Minimé veró: quia nihil aliud docere vult, quám in quot partes tũc ſciſſi fuerint cives Romani. Ex qua cómétatione & illud liquére poteſt quã ſit utilis illa inter duplicẽ argumenti ũſum diſtinctio: *declarationem* in quã & *demonſtrationẽ*. Quæres fortaſſe, an igitur enunciati disjuncti quo de genere diviſo enũciatur diviſio, nullus uſus ſit ad demõſtrandum? Eſt quidé: ſed tantúm in ſyllogiſmo ſimplici: ut,

Omne animal, aut homo eſt aut beſtia:
At Socrates eſt animal. vel,
At arbor, nec homo eſt nec beſtia.

Enunciati veró disjuncti quo diviſio enunciatur de generis diviſi ſpecie, uſus totus ſyllogyſticus eſt: nec niſi in ſyllogiſmo compoſito locum habet, ut,

Rabirius aut fuit cum Saturnino, aut cum bonis, aut latuit:
At neque cum Saturnino fuit, nec latuit:
Fuit igitur cum bonis.

Sed antequam ad ſequentia pergamus, parumper quædam tua verba caſtiganda ſunt: ubi ſcilicet ais, *Sive ſit diviſio*

viſio generis in ſpecies, *ſive ſubjecti in adjuncta, aut adjuncti in* “
ſubjecta. Non hîc reprehendam τὸ ἀνακόλουθον ſeu ἀκατάλληλον “
conjunctionis Aut pro Sive, in membro diviſionis tertio: levis enim hęc ἀνωμαλία videri poſſit: Sed quid ſibi volunt illa verba, quum ſubjectum in adjuncta, itemque adjunctum in ſubjecta, dividi dicis. Nunquam enim ſubjectū in adjuncta, ſed in ſpecies ſecundum adjuncta ſeu per adjuncta: nunquam item adjunctum in ſubjecta, ſed in ſpecies ſecundum ſeu per ſubjecta dividitur. Verbi cauſſa, quum dicitur, Hominum alii ſunt ſani, alii ægri: hîc ſubjectum homo, dividitur non in adjuncta, ſanitatem & ægritudinem: ſed in ſpecies, videlicet duo genera hominum, ſecundum duo illa adjuncta. Sic quum dividitur febris in ephemeram & putridam & hecticam, dividitur in tres ſpecies ſecundum ſubjecta, videlicet partes cordis in quibus ſingula illa febrium genera inhærent: non autem in illa ipſa ſubjecta.

Superſunt animadverſiones duę quæ tibi immeritæ & 31.
falſæ videntur: de duabus ſcilicet diviſionibus ſyllogiſmi ſimplicis: altera in affirmatum & negatum; altera in generalem; ſpecialem & proprium. Priorem negavi eſſe καθόλου πρῶτον, ſeu reciprocam: quia communis ſit etiam ſyllogiſmo compoſito. Tu primúm quidem accuratiſſimé acutiſſiméque contrá diſputas: ſed tandem nimio quodam ſtudio obtinendi propoſiti, ad eam ſententiam deláberis: qua cōceſſa, totum illud acumen totaque illa ἀκρίβεια demonſtrationis, penitus evaneſcit, meamq; animadverſionem nihil lædit. ais enim ſub finem diſceptationis hujus: Quid eſt “
cur ſyllogiſmus nomen negati, potiús ab aliqua antecedēntis “
parte, quám á concluſione acciperet? videtur ergo tibi, “
nullam juſtam cauſſam firmamve rationem afferri poſſe, cur ſyllogiſmus denominandus ſit affirmatus aut negatus, potiús ab antecedente quám a concluſione. Vis igitur denominationes has ſumendas eſſe á concluſione. Bene eſt: conſentiunt judicia ac voluntates noſtræ. Et hoc ipſo judicio mea nititur reprehenſio. Quód ſi ergo á concluſione ſyllogiſmus, vel affirmatus vel negatus nominādus eſt: affirmatus utiq;, cujus concluſio fuerit affirmata: negatus,

cujus negata: quid eſt cur ſyllogiſmus compoſitus non debeat æquè ac ſimplex, vel affirmatus vel negatus nominari? nonne enim omnis enunciatio, ac proinde omnis cujuscunq; ſyllogiſmi concluſio, vel affirmata vel negata eſt? Interim utcunq; mea animadverſio per ſe ſpectata, vera eſt vel te ipſo confitente: tamen ſi cum ſententia Rami conferatur, alienā eſſe, nihilq; eam lædere fateor. Ramus enim appellationes ſyllogiſmi affirmati & negati, non è concluſione, ſed è ſyllogiſmi antecedente petivit: ut ex ipſius definitionibus liquet. Sed acuta illa tua ex multiplici diſtributione demonſtratio, præterquam quód principale propoſitum non obtinet, ſententiam etiam quandā genuit, quę temere tanquā abſurdum innuit quod tamen revera abſurdū non eſt. Etenim de definitione compoſiti negati diſputans,
„ inter alia hanc ſententiam profers; Si ſyllogiſmus negatus
„ definiendus eſt ex negatione concluſionis, non cadit (in-
„ quis) in primum disjunctum: id quod tu ſcilicet tanquā ab-
„ ſurdum infers. At (inquam) hoc abſurdum non eſt. nam ut ſyllogiſmus compoſitus negatus is dicatur, qui concluſionē habet negatam: non eſt neceſſe ut propterea quivis ſyllogiſmus disjūctus, negatus ſit. ſicut nō eſt neceſſe ut ullus ſyllogiſmus ſecūdę figurę ſit affirmatus: ſi ſyllogiſmus affirmatus definiatur ex concluſione affirmata. Ita vides mi Tempelle, te hîc anguſtiis illis tuis interrogatiuūculis (qualibus Stoicos uſos fuiſſe teſtatur Cicero) non tam me pupugiſſe, quám te ipſum penitus confodiſſe.

32. Transeamus nunc ad quæſtionem poſtremam, an ſyllogiſmus ſimplex rectè diviſus ſit in generalem, ſpecialem & proprium. Partitionem hanc reprehendi, eó quód duo poſteriora membra conſentanea mihi viderentur. Tu cōſentanea non eſſe, è definitione ſyllogiſmi ſpecialis demonſtras: ut quæ proprio ſyllogiſmo attribui non poteſt. Qua quidē ratione ſenſum Rami á mea reprehenſione fortiter vindicas: at interim tamen non evincis, Ramum appellationes iſtas rectè ad eum modum uſurpaſſe. Etenim ut enunciatum proprium ſpecies enunciati ſpecialis ab eo efficitur: ita etiam ſyllogiſmus proprius, ſpecies ſyllogiſmi ſpecialis effici debuit, unde enim has appellationes ſyllogiſmo,

mo, niſi ab enunciatis é quibus conſtat, impoſuit? Sicut ergo enunciatum diviſerat iñ generale & ſpeciale: deinde ſpeciale in particulare & proprium: ſimiliter poſtea dividere ſyllogiſmum debuit. Quare non eſt ut dicas, me vocabuli ſimilitudine falſum ac in erroré inductum fuiſſe: ſed potiús Ramum inconſtantię in loquendo arguas: ut qui vocabulum illud (SPECIALE) nunc generaliter uſurparet, ſub illo Particulare & Proprium, tanquam duas ſpecies complectens: nunc veró ſpecialiter ad ſolum Particulare ſignificandum. Mihi quidem pauló accuratiús rem contéplanti, vocabulum illud SPECIALE, in diviſione enunciati, nec pro genere Particularis & proprii: nec pro æquipollente ſeu ſynonymo Particularis recté accipi videtur: ſed potiús pro ſynonymo Proprii. Quod ut plané poſſit perſpici, ago pauló altiús rem totam repetamus, & hac veluti coronide diſputationem hanc noſtrã concludamus. Enunciatum ſimplex é quantitate antecedentis (quod ſubjectum vulgo nominant) dividendum videtur in univerſale & ſingulare. nã antecedens illud, aut commune eſt aut proprium, ſeu (ut Logicé loquamur) aut generale aut ſpeciale. Jam quando antecedens enunciati ſimplicis, commune eſt: tum conſequens ſeu (ut vulgo appellant) prædicatum de eo poteſt dici bifariam. Aut enim dicitur de ipſo toto, hoc eſt de omnibus & ſingulis ſpeciebus ſub eo comprehenſis: idq; vel adjecto ſigno quantitatis, ut, *Omnis homo eſt animal*: vel omiſſo, ut, *Homo eſt animal*. Aut dicitur antecedens enunciati iſtiuſmodi, de ſubjecto communi non toto, ſed tantúm ex parte: idq; ſemper adjecto ſigno quantitatis: ut, *Quidam homo fuit reliquorum omnium pater*, *Quidam homines ſunt à Deo electi ad vitam æternam*. Hoc genus enunciati videtur nominãdum *infinitum*: quia ſignum quantitatis particulare, etſi genus ad ſpeciem ſpeciésve aliquot reſtringit: tamen ſpecié ſpeciésve illas nõ definit, nec diſerté indicat. Sic certé Grãmatici Græci pronomen τὶς, τὶ, id eſt, aliquis, aliqua, aliquid) quum non accipitur interrogativé, infinitum vocant. Ariſtotelici hoc genus enunciati vocant propoſitioné particularem, haud incommodé: quia cõſequens ipſius de antecedentis tantúm parte enunciatur. Alterum veró illud,

propoſitionem univerſalem nominant: quia conſequens de antecedente univerſó dicitur. P. Ramus appellavit generale: & particulare complexus eſt ſub ſpeciali:nō rectè. Nam quod particulare eſt,id etiam generale eſt, nō minús quàm id quod eſt univerſale:quippe quia æquè atque illud, ex antecedente generali conſtat:ut ex poſitis & declaratis exemplis intelligi poteſt. Itaq; quod Ramus appellat enūciatum generale,id potiús univerſale vocandum eſt:& nomine enunciati ſpecialis intelligendum ſolummodó enunciatum proprium: quod quidem potiús cum vulgo appellandū videtur ſingulare. Quo modo ipſe quoque Ramus in doctrina de methodo,univerſalia & ſingularia(nēpe enunciata)inter ſeſe oppoſuit. Quæ omnia ut meliús pervideri poſſint,age veluti in tabella in conſpectū proponantur.

- Enunciatum ſimplex
  - Generale
    - Univerſale
      - Diſterminatum: Omnis homo eſt animal.
      - Indiſterminatum: Homo eſt animal.
    - Particulare
      - Quidam homo fuit primus.
      - Quidam homines ſunt electi.
  - Speciale ſeu ſingulare: Paulus fuit Apoſtolus.

Sed fortaſſe diviſio mea enunciati univerſalis non videbitur tibi κατὰ παντὸς: eó quód recepta in ſcholis opinio eſt, propoſitiones(uti loquuntur)indefinitas ſeu indiſterminatas,interdū quidem æquipollere univerſalibus, in materia ſcilicet neceſſaria:interdum veró particularibus, ut in materia contingente. Quæ opinio ſi vera ſit: tum etiam particulare enunciatum, aut diſterminatum fuerit aut indiſterminatum. At iſta,inquam,opinio falſa eſt. nam enunciatū ἀδιόριστον,id eſt,ſigno quantitatis non diſterminatum ſeu definitum, ſemper univerſali æquipollet. Etſi enim non ſemper univerſaliter vera ſunt quæ indefinitè enunciantur: tamen eo ſenſu enunciantur, ac ſi univerſaliter vera eſſent: id quod probatorū authorum exempla comprobabunt. ut

illud

illud Virgilii Æneid,10. *Audenter fortuna juvat.* etſi univerſaliter intellectum,falſum eſt: tamen tanquam univerſaliter verum,á Turno pronunciatur. Hortatur enim horum verborum argumento Turnus ſocios Rutulos ad fortiter adventantibus Trojanis reſiſtendum:pronuncians,eos beneficio fortunæ victores fore,ſi fortiter reſtiterint. Sic igitur argumentabatur Turnus:

Si audentes fortuna juvat,audendum eſt.
Sed audentes fortuna juvat:
Ergo audendum eſt.

Hîc ſi enunciatum illud quo argumentum continetur, particulariter intelligas:tum Turnus nihil concluſerit,quis enim ad audendum moveatur hoc ſyllogiſmo?

Si aliquos audentes fortuna juvat (vel, *Si aliquando fortuna audentes juvat*)*jam igitur vobis audendum eſt.*
Sed aliquos(vel *aliquando*)*audentes fortuna juvat:*
Ergo vobis jam audendum eſt.

Habes jam(doctiſſime Tempelle) reſponſionem ad rationes tuas quas in tua ad me epiſtola expoſuiſti, cur quibuſdam animadverſionibus meis non valde aſſentiri poſſis. In qua reſponſione ſi quid me attuliſſe intellexero,quod nõ tam tibi(qui mea inſtitutione minimé eges) quám iis qui harum rerum nondum ſatis periti ſunt; prodeſſe nonnihil poſſit: equidẽ & illis gratulabor,quód ſuæ lectionis,& mihi gaudebo, quód meæ ſcriptionis fructum aliquem ceperim.

Porró quicquid hîc ſcripſi,á te (optime Tempelle) pro tuo candore in optimam partẽ acceptum iri confido: equidem teſtor,ea ab homine tui amantiſſimo, qui te tum propter eruditionem,tum propter eloquentiam,tum veró etiam propter varias magnasq; virtutes admiretur & magnifaciat,profecta eſſe.Quod ſupereſt, Deum patrẽ luminum oro,ut præclariſſimis tuis ſtudiis ſucceſſum largiatur: & lucem Logicæ veritatis, diſpulſis ſophiſticarum argutiarum tenebris,in florentiſſimi Angliæ regni academiis quotidie magis ac magis,tua tuiq; ſimilium, hoc eſt veritatis ſtudioſorum, opera accendat: ad gloriam nominis ſui, & regni Chriſti amplificationem. Amen. Vale. Scripſi Mœrſæ, 6. Octobr. 1581.

FINIS.

INDEX RERUM PRÆCIPUARUM.

ADjunctum non in ſubjecta, ſed in ſpecies ſecundum ſubjecta dividitur 71
Adjuncto & ſubjecto an par in argumentando vis inſit 9, 42
Affirmatio & negatio, enunciati forma eſt 66
Ambigua diſtinguendi præceptum dialecticũ eſſe 57
Arguere apud Virg. quid 32
Argumentum unum & idem, duplex nomen admittit 37
Argumenti definitio Ramea vindicatur 7
Argumenti diviſio qua ratione reprehenſa 38
Argumenti in arguens & argutum diviſio irridetur 30
Argumenti uſum duplicẽ Ramo non incognitũ fuiſſe 7. ſed diſtinctẽ nec explicatum, nec obſervatum ab eo 31
Argumẽta an rectẽ per ſe cõſiderari dicantur 8,36
Argumenta & argumentationes á comparatis diſtinctę 50
Argumenta ſint ne dialecticę materia 6,28
Argumentorum cum quæſtione diſpoſitio ſit ne forma dialecticæ ibid,
Ars an habitus dici poſſit 24
Ars & artis præcepta diverſa ibid
Ars quatenus opus artificioſum 23
Artis definitio Ramea an Ariſtotelea melior 20
Artis etymon ibid.
Artis natura quibus cõſtet 5
Artis vocabulum dupliciter ſumitur 21
Artifex quis 20
Avaritia liberalitati adverſatur 43
Avaritia non eſt illiberalitatis ſpecies 44
Axiomatis veri definitio Ramea ne ſit accuratior an Piſcatoris 15,62

B.

Bene vocabulũ in dialecticæ definitione redundare 20. non redundare 5

C.

Cauſę definitio Ramea perfecta eſt 9
Cauſſæ definitio verbo *Fit* complenda 38
Cauſſæ diviſio in externam & internam defenſa 39
Comparatorum locus excuſſus 11,49
Connexo affirmato an diſcretum negatum contradicat

dicat 15,68.
Conſequens de antecedente ſimplicis enunciati cõmuni bifariam dici poteſt 73
Cõſequentia & inconſequẽtia enunciatorum 62
Contingentia & neceſſitas, qualitates cõmunes ſunt omnium rerum 66
ad Contradicentia illuſtranda exẽplum é 1. Tuſc. ſatis conſentaneum 10
Contradicentiũ exẽplum é 1. Tuſc. non cõſentaneũ eſſe, loci analyſis evincit 45
Contrarietatis uſus in efficientibus illuſtris 41
Copulati enunciati conſequentia & inconſequentia 62

D.

Declaramentũ per par, majus, & minus, quid 51
Declaramenti vox, argumẽti voci anteferenda 30
Declarare & demonſtrare non eſſe idem 32
Declarationis & demonſtrationis exempla non diſtinctẽ ſunt á Ramo propoſita 31
Definitio interdum uno verbo abſolvi poteſt 29
Dialecticæ materia & forma 28
Diſcretum enunciatum quatenus copulato ęquipolleat 63
Diſcreti negatio, ſit ne legitima connexi affirmati cõtradictio 15,68
in Diſcretis enunciatis negãtibus ubi negandi adverbium ponendum 65
Disjuncta enunciata ubi adhiberi ſoleant 70
é Disjunctis unicum verum eſſe an ſit κατὰ παντὸς 15,69
Disjunctio enunciatorũ per vinculum tantúm fit 64,65
Differendi verbo omnem dialecticæ vim comprehendi 6
Diſſimilium animadverſio examinata 13
Diſtinguere ambiguã vocem in ſua ſignificata, non eſt dialecticæ 14
Dividendi leges duę generales 59
Docendi verbum in dialecticę definitione nimis anguſtum 6
Docendi verbum meritó præferri verbo *differendi* in definitione dialectices 27
Docendi verbo omnem dialecticæ vim comprehendi ibid.
Documenti diviſio examinata 8,35
δύναμις duplex 20

E.

Effectum in efficiente ut cõprehendatur 26
Efficiens fine prior 40

En-

Enthymematis de Satrapa examinatio 53
Enunciatum infinitum 73
Enunciatum ſex modis dividitur 65
Enunciati ſimplicis diviſio quomodo inſtituenda 73, 74
ἕξις & δύναμις uni eidemque competere poſſunt 21
εὐπραξία artium, materia & forma non continetur 5
εὐπραξία in arte incluſa eſt 20 27

F.

Finis cauſa internane an externa 25
Finis materiam antecedere poteſt 39
Finis ſubordinarius deſtinati rationem habet 42
Finis diviſioné non eſſe neceſſariam 9
Finem forma & materia nõ comprehendi 5. aliqua ex parte contineri 22
Forma dialecticæ quæ 6,28
Formæ diſtributio á Piſcat. propoſita, illegitima eſt 9 eſt tamen κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, licét non ſit καθόλου πρῶτον 41

G.

Generis ſubalterni diviſio minimé neceſſaria 13. attamen utilis 55
Genera infima uti accuraté definienda 56

I.

Indefinita ſemper æquipollet univerſali 75
Infinitum enunciatum 73
Jusjurandum nuſquã extra teſtimonium 60

L.

Liberalitas & avaritia non adverſantur 10
Liberalitatem & avaritiã adverſari, ꝓbatur ex adverſorum definitione 43,44
Logica docens & utens 23

M.

á Majori argumentatio quid 51
á Majori argumentum quid 50
Majoris & Minoris definitionem á Piſc. traditam aliis quoq; argumentis cõpetere 12
Martialis exẽplum é privantibus ſit ne tollendum 11, 47
Materia dialecticæ quæ 6,28
á Minori argumentatio quid 51
á Minori argumentũ quid 50
Mortuos non eſſe, ideoque nec miſeros, quomodo Cicero probet 45
Multo magis ſignum argumẽti á minore 54
Multo minus ſignũ argumenti á majore ibid.

N.

Neceſſarió quæ fieri dicantur

tur 67

Negandi adverbium in diſcretis enunciatis negantibus ubi ponendum 65

O.

Ὁμογένεια & ἑτερογένεια enunciatis non eſt propria 67

Ovidianum exéplum de animalibus, diviſio ne ſit an diſtributio á ſubjectis 13, 56

P.

á Pari argumentatio quid 51

á Pari argumentum quid 50

Particulare malé Ramus cõplexus eſt ſub Speciali 74

Pauper & dives privantia ſunt 11

ποιεῖν 24

Privantium exempli é Martiali deſumti conſecutio unde pendeat 47

in Privantium exemplis duplex affectio ſpectari poteſt 49

Prodigalitas quatenus liberalitas 45

Propoſitio indefinita ſemper æquipollet univerſali 75

Propoſitio univerſalis & particularis 74

Propriæ qualitatis definitio reciproca 43

Proprium enunciatum potiús ſingulare appellãdum 74

Proprium falſó á Ramo definitum 43

in Proprii definitione redúdent ne particulę *Omni & ſemper* 10

Q.

Quæſtio non eſt dialecticæ ſubjectum 8

Quæſtio quomodo ſit dialecticæ ſubjectum 33

Quęſtionis diviſio in ſimplicem & conjunctam non fuit á Ramo improbata 34

de Quæſtione ubi in arte præcipiendum 35

R.

Reciprocatio communis etiam notionibus ſimplicibus 67

S.

Sic ſimilitudinis conjunctio 54

Simplex & compoſitum non ſolis enunciatis cõpetunt 67

Solus ſemper propriam qualitatem non deſignat 11, 48

Speciale in diviſione enunciati, ſynonymum proprii eſt 73

Speciei ſubalternæ diviſio minimé neceſſaria 13. attamen utilis 55

Subjectum dialecticę quale eſſe oporteat 8. & quod ſit 33

Subjectum non in adjuncta, ſed

ſed in ſpecies ſecundum adjuncta dividitur 71
Subjecti præceptio quando neceſſaria 33
Subjecto & adjuncto parem argumentandi vim non ineſſe 10
Syllogiſmus compoſitus, affirmatus & negatus nominari poteſt. 16
Syllogiſmi partitiones an meritó reprehenſæ 16,17, 71,72

T.

Τέχνη 20
Teſtimoniũ cur Ramus inartificiale dixerit 9,38
Teſtimonium divinũ ad probandum vim maximã habet 14,61
Teſtimonii diviſiones à Piſcat. propoſitas, magnam confuſionem complexas eſſe 14. hoc refutatur 58

V.

Veri enunciati natura diſpicitur 62
Veritas & falſitas, propriæ enunciati qualitates ſunt 66
Vinculum ſolum disjungit aut conjungit 64
in Virgiliano exemplo, *Ut canibus catuli*, &c. ſit ne diſſimilitudo 13,54
Uſus rei multiplex non facit rem multiplicem 8,35
pro Uſu vario res una varias recipit rationes 35

FINIS.

conſtant, vt ex materia, propterea quòd circa ter-
ram, & in terra verſantur; alioquin aqua, & aer
quæ elementa ſunt, metalla quoque omnia, & ma-
xima quoque lapidum pars terrea dicenda forent
(aquam autem in lapidem conuerti, & Platonis In Timæo.
authoritate, & experientia in ſuperiore diſputa-
tione docuimus) quo quid non modò à ratione, ſed
etiam à communi ſenſu magis alienum & abhor-
rens dici poteſt? Sed reliqua Ariſtotelis argumen-
ta audiamus. Pergit igitur Ariſtoteles, atque ex
hoc falſo principio aliud non minus falſum conne-
ctit. Aqua enim (inquit) vt elementum eſt, in
omnibus illis corporibus quæ concreta eſſe dicun-
tur, vt eorundem materia reperitur. Nam terra
ſine humore, ſiue ſine aqua conſtare, & determi-
nari non poteſt. Omnia autem mixta ſiue concre-
ta ex terra conſtant, & determinata ſunt. Ergo ea
omnia in ſe habeant aquam neceſſe eſt, cuius hu-
more, & terra ipſa conſtare poſſit, & concreta
corpora determinari. Atq; hoc cum eo plane con-
ſentit, quod alio loco ſic ſcriptum reliquit. Quo- Cap.4.lib.4.
niam autem humida facilè, ſicca verò ægrè coer- Meteo.
centur, & determinantur, ſimilitudo quædam in-
ter ea, quæ inter obſonium, & condimentum re-
peritur. Humida enim ſiccis determinationis cau-
ſas afferunt, & vtraque in alteris quaſi glutinis
locum obtinent. Id quod etiam in phyſicis fecit
Empedocles admixta aquæ farina, ob eãq; cauſam
ex vtroq; definitum eſt corpus. Hic igitur terram
farinæ cõparat, quæ ſine aqueo humore conſtare nõ

UMI

UMI

... quicquam eſt in quo ... ſimul eſſe poſſint. Et alibi. Iam ſi Socratem valere, & Socratem ægrum eſſe, cõtraria ſint, non poſſunt autem ſimul eidem ineſſe, certè ſi alterum ſit, ſtare alterũ nullo modo neceſſe eſt. Nam ſi Socratem valere verum ſit, non erit verum ægrotare Socratem. Neque enim contraria in eodem eſſe poſſunt, ſed mutuò ſeſe expellunt, niſi alterum à natura rei ſubiectæ inſit. Ex his igitur Ariſtotelis dictis euidenter concludo contraria in eodem eſſe nõ poſſe, nec quicquam eſſe poſſe, ſi Ariſtoteli credimus, quod ſimul contraria admittere poteſt. Quæ igitur iſta conſequendi ratio? Terra & aqua quæ ſunt elemẽta, ſunt in quolibet corpore quod mixtum, & concretum appellatur, ergo aer & ignis ſunt in eodem, quia contraria ſunt terræ, & aquæ: quaſi verò vbi & in quo ſubiecto vnum contrariorum eſt, ibidem alterum ſimul adeſſe oporteat. quanto rectiùs ille apud Terentium.

[illegible] prima [illegible] primi in [illegible]ucho.

Here, quæ res in ſe neque conſilium neque modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. Incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Rectè Terentianus Parmeno contraria in eodem ſimul eſſe non poſſe concludit. Vbi bellũ inquit perpetuum, ibi nulla pax: Vbi incerta omnia, ibi certi nihil eſſe poteſt. Inſanire cum ratione non licet. Quanto igitur meliùs concluſiſſes, ſi tamen ... fuiſſet. Terra & aqua ſunt in ijs corporibus